

VÅRE ROVDYR

NR. 1/2019 / ÅRGANG 33

FORENINGEN VÅRE ROVDYRS TIDSSKRIFT

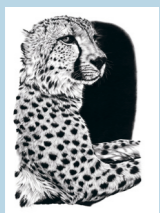
KAN ROVDYR BLI EN
NY UTKANTNÆRING?

UDOKUMENTERTE PÅSTANDER
OM ULV PREGER NYHETSBIDET

KARTLEGGING AV
JERVENES GENMATERIALE

Forside:
Kattugle på Gimle i
Kristiansand, Vest-
Agder 10.3.2006.
Foto: Roar Solheim.

Bakside:
Gepard.
Illustrasjon:
Sigrun Werner.

VÅRE ROVDYR

Utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs styre

Ansvarlig redaktør
Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Marius Sjøli

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Internett
www.rovdyrene.no

ISSN 0801-4728

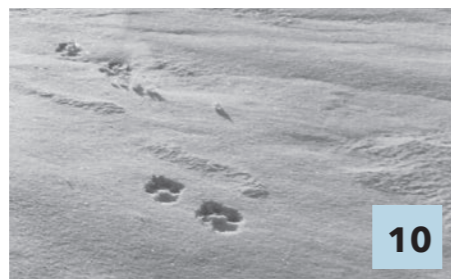
INNHOLD

LEDER	SIDE 3
KAN ROVDYR BLI EN NY UTKANTNÆRING?	SIDE 4
IDÉMØTE FOR Å DISKUTERE SEMINAR FOR SKOGEIERE OM ROVDYRTURISME	SIDE 8
LØGNER, FALSKE KUNNGJØRINGER OG UDOKUMENTERTE PÅSTANDER OM ULV PREGER NYHETSBIDET I ØKENDE GRAD?	SIDE 10
FOLK FLEST LIKER ULV, ELLER...?	SIDE 16
HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE	SIDE 19
GRENSETREFFET 2019	SIDE 20
SPRINGSTUREN 2019	SIDE 22
PÅ STUDIETUR TIL TYSKLAND	SIDE 26
ARBEID MED FRYKT OG BARN	SIDE 30
KARTLEGGING AV JERVENS GENMATERIALE VISER LAV GENETISK VARIASJON	SIDE 32
SAMMENDRAG AV FOREDRAGENE «VIL DU VITE MER OM MEG?»	SIDE 34
ROVUGLMOTTAKET / ÅRSMØTET 2019	SIDE 36
FORTELLINGER FRA SKOGEN	SIDE 37

Kan rovdyr bli en ny utkantnæring?

4

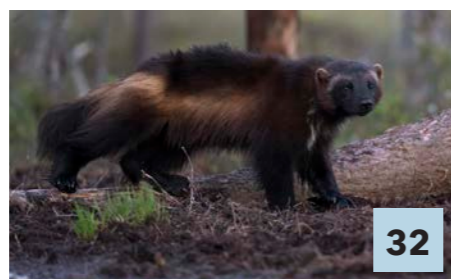
Løgner, falske kunngjøringer og udokumenterte påstander om ulv preger nyhetsbildet i økende grad

10

Arbeid med frykt og barn

30

Kartlegging av jervens genmateriale viser lav genetisk variasjon

32

LEDER

ROVDYRA ER MER VERDIFULLE LEVENDE ENN DØDE!

Dette årets start var på mange måter en reprise av fjorårets. Nok en gang møtte jeg opp på arrangementet til NOAH foran Stortinget. Denne gangen var det lørdag 12. januar. Jeg holdt min appell på vegne av FVR foran enda flere ulvetilhengere enn forrige gang. Fire dager før hadde tusenvis av sinte og oppgitte bygdefolk reist til hovedstaden med motsatte syn og holdninger til rovdyr og ulv i bagasjen enn mine. TV2 og NRK dekket begivenhetene, den første mer med sauenæringens og nullvisjonsjegernes briller på. Vår motdemonstrasjon på lørdagen fikk ikke like stor plass i nyhetene, men NRK Dagsrevyen klarte heldigvis denne uka å påpeke hvor lite sau ulven egentlig tar. Og i tillegg lot de Petter Wabakken få legge fram noen viktige fakta om ulven.

Den fjerde statsmakt, som mediene representerer, vil dessverre sette kjepper i hjulene for oss som ønsker å vektlegge fakta og forskningsresultater i rovdyrspørsmålene framfor synsinger og følelser basert på myter og overtro. Norsk presse lar seg tydeligvis begeistre av rovdyrkonflikten og ser ikke ut til å ville ta på seg rollen som nøytrale folkeopplysere. De snarere hauser opp stemningen slik at konflikten eskalerer. Det er kanskje på tide at en samlet miljøbevegelse tar en alvorssprat med landets mektige medieaktører!

Helga 2.-3. februar var jeg med på å arrangere et grensetreff for medlemmer og sympatisører på Prestebakke i Halden. De som møtte fram fra begge sider av kjølen fikk en hyggelig helg sammen med likesinnede både på sporingsturene, under middagen og ikke minst under Helge Eeks foredrag på lørdagskvelden. Vertskapet på Bøkevungen var positive og imøtekommende, og hadde ingen innvendinger mot å være vertskap for en rovdyrforening som oss. Det er nok heldigvis flere innen reiselivsbransjen som har skjont at norsk natur selger, og den selger mer dersom

den er minst mulig tuklet med. Jeg ga klar beskjed til Bøkevungen konferansehotell under vår bestilling at vår grunn til å legge igjen noen tusenlapper hos dem nettopp var deres beliggenhet i et ulvrevir og med villmarkspregede områder rett utenfor dørstokken.

At en sunn natur selger fikk jeg overvært på Stortingets seminar tirsdag 19. februar om viltturisme i regi av SV og V – og med god assistanse fra vår rådgiver Berit Lind. De nye trendene er at turister ønsker å oppleve mer unik natur. I Norge har noen i flere år skjont dette og har således tilbudt hvalsafari og havørnsafari, og Jostein Hellevik har i Tokke i Telemark kunnet by på blant annet kongeørn og gaupe for sine villmarksturister. Men ingen i Norge har så langt satsset på jerv, bjørn eller ulv som trekkplaster, noe svenskene og finnene har skjont potensialet i for lengst. Å bygge opp ei opplevelsesnæring rundt ulv i Norge er som å spille russisk rulett med egen økonomi. Man vet jo aldri når en eller annen nemnd stiller ulveflokken foran en eksekusjonspelotong!

Skal rovdyra overleve i norsk natur, må man kunne tjene penger på dem. Jeg har liten tro på at opplyste nordmenn alene vil kunne demme opp for utrydningstruede næringer og særinteresser på landsbygda som vil rovdyra til livs. Vi lever i et markedsliberalistisk økonomisk diktatur. Penger er dess-

verre alt, og den dagen man tjener mer penger på rovdyr og villmark framfor å fortsette tradisjonelt med jakt og flatehogst, først da vil rovdyra kunne få levelige livsvilkår! Undersøkelser viser allerede at reiselivsnæringa har gått forbi landbruksnæringa her i landet mht. avkastning. Det gjenstår derfor et stykke arbeid for å overbevise de rette grunneierne der ute om disse spennende nye ideene!

I år går årsmøtet av stabelen lørdag 25. mai på Ljøratunet i Trysil. En kommune styrt av en Sp-ordfører som ikke akkurat er kjent for å selge bygdas kvaliteter i tilknytning til villmark og tilstedeværelse av ulv, bjørn, gaupe og jerv. Jeg håper å se mange av våre medlemmer på årsmøtet og på søndagens ekskursjon. Det er viktig at vi naturvernere også er villige til å legge igjen noen kroner i bygdene, og at vi tydeliggjør det for nettopp sånne typer ordførere! Ha en fin vår, så lenge!

Hilsen Lennart

Styrelederen foran Stortinget 12.1.2019. Foto: Viggo Ree.

Arrangørene Arne Nævra (SV) og Ingjerd Thon Hagaseth (V) ønsker velkommen i Stortingets kinosal. Foto: Lennart Fløseth.

Forsamlingen er klar for fire spennende foredrag. Foto: Lennart Fløseth.

KAN ROVDYR BLI EN NY UTKANTNÆRING?

AV BERIT LIND

Vi ser i stadig større grad at politikerne prioriterer økonomi for enhver pris, gjerne på bekostning av natur, dyreliv og klassisk naturvern. Natur som ikke kan regnes om i kroner og ører virker å være lite interessant for vår regjering og politikere generelt. Rovdyrene våre er offer for en nærmest ren utryddesepolitikk og det meste dreier seg om hvilke problemer rovdirene våre står for. Vikarierende argumenter står i kø, mens naturvernorganisasjoner og folk generelt fortviler over en skammelig rovdypolitikk i et av verdens rikeste land.

Så hva kan vi gjøre for å gå nye veier? Er det mulig å vinne frem med en gryende forståelse for hva våre flotte rovdyr betyr for svært mange mennesker gjennom bevisst å markedsføre hva de faktisk kan gi av store opplevelsverdier – både nasjonalt og internasjonalt? Stedet å starte mener vi er hos politikerne!

Målet er å få norske politikerne til å se at det ligger uendelig mye økonomi i å ha rovdyr, og LANGT mer rovdyr enn hva Norge har i dag. Også skogeiere, som vi ofte opplever som de mest negative til rovdyr, vil kunne tjene gode penger nær sagt hele året på å leie ut sine koier og hytter til naturinteresserte turister. Mange mennesker ønsker å bo i en «vill» natur hvor det blant annet finnes en eller flere av våre fire store rovpattedyr: og dette segmentet representerer også store ved å la tilreisende få oppleve ren og frisk luft, kunne drikke av bekker og spise sopp i skogen. I tillegg kommer fascinasjon ved tilstedeværelse av andre dyr

som elg, bever og rovfugler.

Dette er et utviklingsområde hvor Norge ligger langt etter andre land i både det øvrige Norden, store deler av Europa og USA. Vi ser og mener at denne typen turisme vil kunne bety store inntekter for de kommuner som har etablerte bestander av store rovdyr. Det er mange ledd som vil tjene penger på vill og vakker natur, og spesielt i sammenheng med eksotiske rovpattedyr.

Det vil kunne bety store summer både til statskassen, kommunekassen og i den enkeltes lomme. Målet er å få flest mulig politikere til å se det virkelig store potensiale denne form for turisme vil bety. Ikke minst vil det virke konfliktdepende at rovdyr og vill natur gir økonomisk gevinst til svært mange i lokalsamfunnet, som da kan bidra med sine varer og tjenester inn i slike konsepter.

Totalsummen av at våre politikere begynner å få opp øynene for disse spennende mulighetene, er selvfølgelig at vi da også i Norge må begynne å ta vare på våre utrydningstruede rovdyr, heller enn å drive den utryddelsesprosess som vi mer eller mindre er vitne til i dag. Vi tror at inngangsnøkkelen til en mer positiv holdning fra politikernes side – og ikke minst fra kommuner – er den åpenbare økonomiske vinning slike opplevelsverdier vil medføre.

Foreningen Våre Rovdyr har i lengre tid jobbet for å få til et møte med politikerne for å drøfte mulighetene rovdirene våre gir – som næringsvei. Etter en del rese-arch var vi så heldige at Stortinget selv tok initiativ til å arrangere et miniseminar for politikerne om temaet. Arne Nævra, stortingsrepresentant for SV, og Venstres Ketil Kjenseth, leder av Miljø- og energikomiteen på Stortinget, stod for arrangementet som ble avholdt den 19. februar i nasjonal-forsamlingens kinosal.

FVR bidro med å finne egnede foredragsholdere, og vi hadde gjennom lang tid samarbeid med disse og arrangørene på Stortinget. Fire sentrale personer holdt ulike foredrag med forskjellige innfallsvinkler om temaet "Kan rovdyr bli en ny utkantnæring?".

Øystein Aas professor fra NINA/NMBU, som jobber med et prosjekt som nettopp har fokus på viltturisme og hvilke muligheter dette gir holdt et foredrag med tittelen "Naturbasert turisme og viltturisme, hva vet vi og hva skjer i Norge og andre land?". Innledningsvis rettet han blikket mot Tanzania, hvor han beskrev hvordan turisme knyttet til ville dyr er veldig viktig for den nasjonale økonomien. Når det gjaldt Norge var Øystein Aas tydelig på at reiselivets betydning kommer til å øke. Han sammenliknet reiselivet med landbruket, og her viste han til at reiseliv står for hele 4,5 % av brutto nasjonalprodukt og 7 % av sysselsettingen, mens landbruket utgjør kun 1 % av brutto nasjonalprodukt og 1,9 % av sysselsettingen.

Foredragsholderen fortalte at reiseliv omsetter for 170 mrd. NOK, i tillegg til en stor årlig vekst, mens landbruket kun omsetter for 46 mrd. NOK og har en betydelig nedgang i antall bedrifter og sysselsatte. "Litt polariserende kan man si at reiselivet går til himmels, mens landbruket er en solnedgangsnæring", uttalte Aas.

Videre mente Øystein Aas at rovdyr-turisme er en spennende ny næringsvei, og at viltturisme har et stort potensial i Norge. Samtidig mente han at man bør ha flere rovdyr og større forutsigbarhet for at det skal bli en omfattende næring i Norge. Det er et tydelig signal til politikerne i sammenheng med en i dag svært dårlig forvaltning.

Neste foredragsholder var **Jostein Hellevik**. Hans foredrag het "Fra «byas» til fotobonde!". Hellevik har bygget opp en fantastisk turistnæring basert på kongeørn i Dalen i Telemark. Dette er virkelig en overveldende suksesshistorie! Han flyttet fra Stavanger til Dalen. I starten opplevde han fremgang og trivsel i bygda i tilknytning til sin viltturisme. Men brått fikk Hellevik hele bygda mot seg på grunn av kongeørna. Deretter endret dette seg til det positive igjen. I dag har han hele bygda med seg fordi bygdefolket opplever at svært mange i Dalen, foruten Hellevik selv, tjener gode penger på alle turister som kommer til dette tettstedet.

Marcus Eldh forteller om sin suksess med Wild Sweden. Foto: Berit Lind.

Foreningen Våre Rovdyrs tre representanter i aktiv samtale med et par av deltakere på seminaret. Foto: Lennart Fløseth.

Her har også BBC vært og laget flere programmer om kongeørn. NRK holder i disse dager på å lage en dokumentar om hans eventyrlige bedrift. Faktisk fulgte NRK ham under stortingsseminaret. Disse kommende opptakene er fantastisk bra for saken som ble tatt opp på Stortinget. NRK-serien kommer til å bli vist enten til høsten eller tidlig neste år.

Deretter var det **Marcus Eldh** fra Wild Sweden som fortalte om sin suksesshistorie. Han ble nr. 1 blant de 50 mest populære viltturistbedrifter world wide i 2018 – med safari på ulv, bjørn, bever og elg. Eldhs foredrag het «Stor internasjonal interesse for viltturisme i Sverige». Han fortalte hva turister som kommer til Sverige etterspør, og hvordan han møter dette behovet.

Marcus Eldh har samarbeid med Grimsö forskningsstasjon som bidrar med informasjon om rovdirene man skal ut å spore, enten det er ulv eller bjørn. Her får turistene lære om dyrene fra de går ut og senere mens de leter etter spor og sportegn. Ofte kan de være heldige å lytte til uling fra ulvene, men det er svært få ganger gjestene får oppleve å se disse dyrene. Men Eldh erfarer at det ikke er så viktig for turistene. Bare det å gå i en skog med ulv og andre ville dyr, lære mer om disse, ligge i telt og oppleve naturen tett på representerer betydelige begivenheter knyttet til faunaen. Folk betaler tusenvis av kroner for 2-3 dager med villmarksopplevelser – enten det gjelder bjørn, ulv, bever eller elg.

Samtidig involverer Eldh mange i kommunen som leverer varer og tjenester inn i

De fire foredragsholderne på Stortinget (fra venstre): Per Jiborn – turismeeksperter fra Naturens Bästa i Sverige, Marcus Eldh – eier av Wild Sweden, Øystein Aas – professor ved NMBU og Jostein Hellevik – eier av Dalen Villmarksenter. Her svarer de på spørsmål fra publikum. Foto: Lennart Fløseth.

dette konseptet. På den måten er det svært mange som nyter godt av viltturismen i hans områder. Wild Sweden omsetter for store summer, men mesteparten er fordelt til alle som bidrar i denne næringen. Dette er altså en svært vellykket bedrift som blir større for hvert år fordi stadig flere turister ønsker vill og vakker natur – og stillhet.

Det stilles også strenge krav til at det kun er små grupper med på disse turene, at deltakerne ikke setter spor etter seg – og at de tar alle mulige hensyn til dyrene. Det innebærer at det ikke foregår noen aktiviteter under våren og forsommeren i dyrenes yngletid.

Siste foredragsholder var **Per Jiborn** som har startet opplevelsesturisme under navnet Naturens Bästa i Sverige. Hans foredrag

het "Hur våra vilda djur blir mer värda levande än döda – den internationella erfarenheten". Her var det fokus på "Wildlife watching"-industrien både i nordisk, europeisk og internasjonal sammenheng. Han viste også til et eksempel på at rovdyr-turisme allerede er en multimillionindustri i Norge, nemlig isbjørn på Svalbard. Denne rovpattedyrarten bærer faktisk nesten *hele* turismen der.

Videre tok Jiborn opp dynamiske effekter og penger som kommer mange til gode. Dette gjelder både statskassen, bedrifter lokalt og sentralt, ulike ansatte og individuelt. Det ble levet liten tvil om at viltturisme er kommet for å bli den nye næringsvei, og at rovdyr-turismen har store muligheter fremover.

Vår konklusjon etter seminaret er at dette er en ny dør som nå er åpnet, og som vi må jobbe med for at våre politikere skal forstå rekkevidden av tidens endringer i sammenheng med naturopplevelser. Så er målet at denne næringsveien vil bidra til at våre rovdyr etter hvert går bedre tider i møte, og at Norge klarer å ta vare på sine truede arter og øke bestandene. Det er et ambisiøse mål, men uten mål får vi heller ingen resultater!

En stor takk rettes til Arne Nævra og hans kolleger på Stortinget som gjorde seminaret for politikerne mulig. Det ble et godt oppmøte med politikere, politiske rådgivere samt representanter fra en rekke organisasjoner som var invitert.

IDÉMØTE FOR Å DISKUTERE SEMINAR FOR SKOGEIERE OM ROVDYRTURISME

TEKST OG FOTO: BERIT LIND

I forbindelse med rovdyrseminaret "Kan rovdyr bli en ny utkantnæring?" på Stortinget den 19. februar 2019 ble det anledning til å arrangere et idémøte mellom Marcus Eldh i Wild Sweden, Per Jiborn fra Naturens Bästa, Tone Lien fra Elverumsregionens Næringsutvikling og Lennart Fløseth, Ingvild Elise Ihle fra FVR og Berit Lind fra Foreningen Våre Rovdyr. Møtet fant sted på Grand Hotel i Oslo samme dag.

Samlingen varte et par timer, og det ble diskutert mulige løsninger på hvordan vi fremover kan påvirke skogeierne til å se mulighetene rovdynene – og ulven spesielt – byr på. Det er skogeiere som bor i kommuner hvor rovdynene er til stede som er målgruppen i denne sammenheng.

Vi opplever at en av de grupperingene som mest tydelig markerer seg som motstandere av ulv og andre rovdyn er skogeiere. Dette ble diskutert under idémøtet. Denne motstanden skyldes hovedsakelig påstander om tapte inntekter under elgjakten fordi mange ikke ønsker å

jakte i områder hvor det finnes ulverevir. Andre støyer fordi en og annen hund blir revet ihjel av ulv under elgjakta. Så kan man diskutere statistikk over hvor mange hunder som blir drept av jegerens egne vådeskudd, trafikkdrepte hunder osv. Uansett er det problematisk at det er så

Et hyggelig og spennende møte som ga mange nye idéer! Deltakere fra venstre: Ingvild Elise Ihle fra FVR, Tone Lien fra Elverumsregionens Næringsutvikling (delvis skjult), Lennart Fløseth fra FVR, Per Jiborn fra Naturens Bästa og Marcus Eldh fra Wild Sweden.

Samtidig må vi jobbe for å få politikerne til å se at rovdynene har en stor økonomisk verdi, og holde fokus på det positive ved rovdyn og vill natur.

massiv motstand mot ulv og rovdyn blant skogeierne, noe som sikkert og henger sammen med gamle fordommer og manglende kunnskaper.

FVR har hatt en god dialog med Tone Lien fra Elverumsregionens Næringsutvikling det siste året, og vi har snakket mye om hvordan vi kan klare å påvirke skogeiere til å se mulighetene og fordelene som rovdynene gir – heller enn problemene. Hun jobber mye med Airbnb-konseptet, og det er nettopp her det kan ligge store økonomiske muligheter for skogeierne. Det finnes massevis av utenlandske turister som gladelig betaler høye summer for noen dager eller uker i en liten koie eller hytte som ligger i områder med rovdyn og vill natur. Tone Lien er i tett dialog med de store skogeierne i Hedmark og kjenner godt til deres holdninger og behov.

Vi tror derfor at det kan finnes samarbeidsformer på tross av de dype konfliktene. Det handler mye om hva vi kan gjøre

for å løfte frem muligheter og dempe konfliktnivået. Her er det økonomiske aspektet viktig. Samtidig må vi jobbe for å få politikerne til å se at rovdynene har en stor økonomisk verdi, og holde fokus på det positive ved rovdyn og vill natur.

Vi diskuterte mulighetene for å arrangere et seminar på Høgskolen Innlandet på Evenstad (tidligere kalt Skogskolen). Veldig mange av elevene som går her er de som skal overta skogen etter sine foreldre. Godt faglig forankrede foredrag om hvordan man kan utnytte skogen kommersielt og hvordan grunneiere kan utnytte sin eiendom kommersielt er sentrale faktorer. Et fornuftig tiltak er eksempelvis å få Marcus Eldh til Evenstad for å snakke om hvilke muligheter som ligger i økoturisme. Verdien av å få skogeierne til å snakke med andre yrkesbrødre om økonomiske muligheter knyttet til rovdyn-turisme er betydelig.

Marcus Eldh og Per Jiborn kunne fortelle

om turistbedrifter som driver vellykket med økoturisme på gårder i Sverige. De har innsett at de ikke skal hugge ned mer skog, for de tjener mer penger på å la den stå. Det eneste som kan være aktuelt er litt plukkugst. Rovdyr og vill natur er noe av bærebjelken i deres konsept.

Vi diskuterte også betydningen av at skogeierne kjenner seg inkludert, at de er med i prosessen og at man finner noen forretningsideer som de kjenner at de kan utnytte. Samtidig er det viktig at man skaper relasjoner til de skogeiere som i dag driver meget vellykket i Sverige med kombinasjon vill og vakker natur – med intakt skog og fauna.

Det ble et trivelig og iderikt møte, og FVR vil følge opp de planer som ble lagt under samlingen på Grand Hotel den 19. februar.

Sporrekke av ulv i Engerdal i Hedmark i november 1980. I følge Jon Nautdalslid var Norge ulvetomt på dette tidspunktet.
Foto: Paul Granberg.

LØGNER, FALSKE KUNNGJØRINGER OG UDOKUMENTERTE PÅSTANDER OM ULV PREGER NYHETSBILDET I ØKENDE GRAD

OGSÅ NRK-INNSLAG BIDRAR TIL HISTORIEFORFALSKNINGEN
OM ARTENS TIDLIGERE FOREKOMST I NORGE

AV VIGGO REE

Dagens digitale mediesamfunn har gitt mange muligheter til å bidra med skriftlige og muntlige innspill. Bak flommen av ytringer via både sosiale og andre medier finner man personer som opererer anonymt med spredning av villedende propaganda og løgner. Trusler og sjikane følger ikke sjelden med aktivitetene innen disse kretser. Falske nyheter har også sin bakgrunn i manglende kunnskaper og ukritisk kildebruk, og enkelte journalistmiljøer preges dessuten av inkompetanse og sensasjonshunger. Samlet bidrar disse faktorer til historieforfalskning i ulike sammenhenger.

Signe Karin Hotvedt
@signekarin
Journalist

Publisert i dag kl. 07:10

Tellingen av ulv i Norge viser at antallet har økt kraftig de siste 30 årene, ifølge [Rovdata](#). Rundt 70 ulver er helnorske, og 45 lever i grensetraktene mot Sverige. Til sammen ble det påvist 115–116 ulver med helt eller delvis tilhold i Norge forrige vinter.

På 1960-tallet var det ulvetomt i Skandinavia. Mene så startet en gradvis innvandring fra øst, fra Finland og Russland. På 1980-tallet ble de første ulvene registrert her til lands, og siden har pilene pekt oppover.

<https://www.nrk.no/norge/femdobling-i-ulvebestanden-1.14345117>

Side 1 av 8

Faksimile fra nrk.no den 19. desember 2018.

Debatten og formidlingen i tilknytning til rovviltforvaltningen og rovviltforskningen rommer hele spekteret fra verdifulle faktaopplysninger til den mest utrerete desinformasjon. For mange kan det derfor være utfordrende å tilegne seg faglig og utbytterik lærdom om disse temaer.

GJENTATT AGITASJON

Ulven er den rovviltarten som får mest oppmerksomhet i mediene. Fra ulike hold kommer det en strøm av påstander om artens nåværende og tidligere forekomst i Skandinavia. De mest velkjente argumenter fra i første rekke ulvemotstanderne er at dagens bestand skyldes utsetting, at ulven hos oss ikke er truet og at arten var utryddet i Norge i 150 år. Når slike utsagn blir servert gang etter gang vil de for enkelte gradvis bli oppfattet som sannheter. Også innen seriøse medier dukker denne type opplysninger jevnlig opp. At bidragsytere til debatt- og kronikksidene bringer fram denne type tankegods er derfor ikke spesielt. Mer overraskende er det når en tung medieinstitusjon som Norsk rikskringkasting (NRK) serverer høyst tvilsom informasjon om ulv og artens historie i vårt land.

PÅSTANDER OM ULVETOMT NORGE PÅ 1960- OG 1970-TALLET

Den 19. desember 2018 ble det offentliggjort en artikkel om ulv på NRKs nettsider (nrk.no). Forfatter var Signe Karin Hotvedt, og overskriften var "Den norske ulvebestanden er femdoblet på 10 år". Hun presenterte via tekst, figur og tabell økningen i antall ulver i vårt land i perioden 1999-2018 – basert på opplysninger fra Rovdata. Men i reportasjen var det også opplysninger om situasjonen i Norge tidligere på 1900-tallet. I denne sammenheng skrev journalisten: "På 1960-tallet var det ulvetomt i Skandinavia. Mene så startet en gradvis innvandring fra øst, fra Finland og Russland. På 1980-tallet ble de første ulvene registrert her til lands, og siden har pilene pekt oppover."

Når NRK bringer denne type informasjon ut til allmennheten holdes det liv i de uriktige påstandene om at ulven i en periode var utryddet i Norge og Sverige. Det eksisterer mye faglitteratur om artens kontinuerlige forekomst i skandinavisk natur også på 1960- og 1970-tallet. Det var riktignok ikke mye ulv i vårt land

gjennom disse decenniene. Men tomt var det ikke. Om journalisten hadde tatt seg bryet med å sjekke eksempelvis offisielle fellingspremier via Statistisk Sentralbyrå (SSB) ville vedkommende sett at det i Norge ble drept seks ulver på 1960-tallet og én på 1970-tallet. Det tar ikke lang tid å søke seg fram til disse opplysningene via internett. Tallmaterialet til SSB dreier seg om drepte ulver. Her finner man ikke opplysninger om de levende ulvene i vårt land gjennom disse to decenniene. Forekomsten av ulv i Norge og andre nordiske land på 1960- og 1970-tallet ble publisert av blant annet viltforskeren Svein Myrberget i ulike fagartikler. Også disse kan søkes opp via internett eller biblioteksamlinger.

Samme dag som reportasjen til Hotvedt ble offentliggjort på NRKs nettsider sendte jeg henne på vegne av FVR en mail med spørsmål og kommentarer til opplysningene om at Norge var ulvetomt gjennom 1960- og 1970-tallet. Henvendelsen ble aldri besvart.

KRONIKKEN SOM SLÅR ALLE REKORDER

Den 12.-13. januar i år var jeg på besøk hos en bekjent som grunnet sitt arbeid får tilsendt en del aviser. Før frokosten den andre dagen ble jeg sittende og bla igjennom noen av disse papirutgavene, blant annet *Klassekampen* fra tirsdag den 8. januar. Her var det en del stoff om ulv, blant annet en tosiders kronikk under hovedoverskriften "Ulvens naturlige plass". Forfatter var statsviteren og forfatteren Jon Naustdalslid. Etter hvert som jeg leste gjennom teksten ble jeg mer og mer forundret. Hva i alle dager var dette for slags kronikk? En del av opplysningene Naustdalslid kom med var så hinsides og ekstreme i forhold til den kunnskap som i dag er allment kjent om arten at jeg i noen minutter tenkte at dette kanskje representerte en slags eiendommelig spøk! Men etter å ha lest gjennom hele teksten forsto jeg at dette måtte være en forfatter som har levet mesteparten av sitt liv i en egen verden og etablert noen særdeles merkelige forestillinger om ulv. Og hvordan var det mulig å få noe slikt på trykk i en norsk avis?

Det er interessant nok å få belyst sosio-økonomiske endringer i samfunnet relatert til natursyn, økologi og rovdryr. Men når grunnlagsmaterialet bygger på så feilaktige forutsetninger blir innholdet i Naustdalslids kronikk i mange sammenhenger både besynderlig og meningsløst. Han skriver innledningsvis: "Korleis kan det ha seg at ulven har gått frå å vere eit framandnt dyr og fritt vilt i Norge til slutten av 1900-talet, til å bli det dyret som kanskje er mest både hata og elska i norsk natur? Kvifor har det blitt maktpåliggande å bygge opp ein levedyktig stamme av eit rovdryr som det knyter seg så mykje konflikt til, og som inntil for ganske få år sidan ikkje hadde funnest i norsk natur på rundt 150 år?"

Kronikken i *Klassekampen* den 8. januar bygger trolig på en artikkel Naustdalslid publiserte i nettmagasinet *Harvest* under overskriften "Ulv, ulv" i november 2018. Grunnet betalingsmur har jeg ikke fått anledning til å lese dette skriftlige bidraget.

Dagens forkjemparar meiner at u

Ulvens r

Jon Naustdalslid
ULV

Korleis kan det ha seg at ulven har gått frå å vere eit framandnt dyr og fritt vilt i Norge til slutten av 1900-talet, til å bli det dyret som kanskje er mest både hata og elska i norsk natur? Kvifor har det blitt maktpåliggande å bygge opp ein levedyktig stamme av eit rovdryr som det knyter seg så mykje konflikt til, og som inntil for ganske få år sidan ikkje hadde funnest i norsk natur på rundt 150 år?

<https://www.klassekampen.no/2019/01/08/ulv-og-ulvebestanden/>

Vegårshei kan unngå historia om Vegårsheiulven. Ein januardag i 1984 skaut eit jaktlag på 40 personar, leia av den legendariske Lars Saga, ein ulv i skogane mellom Vegårshei og Åmli etter å ha jakta på den i eit år. Dette var den andre norske ulven på denne sida av 1800-talet. Jaktlaget med «ulvegeneralen» i spissen blei landskjende. I skogen, der ulven blei felt, er det reist ein jarnskulptur til minne om hendinga, og ulven blei i triumf synt fram på Løvebakken framfor Stortinget. Etter at jakta var avslutta, blei det folkefest i Vegårshei. Æresgjest var fylkesmann Ebba Lodden. Ulven ber namnet Lars, etter «ulvegeneralen» sjølv, og står utstilt i inngangen til Vegårshei Sparebank.

I 2014 vart Naustdalsulv nummer to skoten, ganske nøyaktig 60 år etter den legendariske ulven frå 1950.

rovdryr, sett frå rovdryrperspektiv. Hovudrolle i Fønhus' tan som Bredo Berntse boka om natur- og rovdryrnets historie i Norge nikk mot natur». Den skildrar hadde ingen «allierte» i sa Norge heilt til for 20 sidan. I boka «Ulve Ein sosiologisk studie hovudpoenget til fc at dagens ulvekonflikt så mykje er ein konflikt mellom ulven og sa som det er ein konflikt mellom menneske.

Og det er dette store skillet. Frå å v konflikt mellom ein rovdryr, er dagens ulv først og fremst ein konflikt mellom menneske og korn. Konflikt mellom menneske og korn grip langt vidare enn batten, og har å gjelde heile synet på naturen. Den sine side natur

Faksimile fra Klassekampen den 8. januar 2019.

NAUSTDALSULVEN

I følge statsviteren fantes det altså ikke ulv i Norge fra begynnelsen av 1820-årene og fram til fredningen i 1971/73. Men det var ett unntak: Naustdalsulven som ble skutt i hans hjembygd i Sunnfjord i 1950. Da var Naustdalslid fem år gammel. Han skriver om sin far som dette året kom hjem med fotografier "av Naustdalsulven, den første ulven som var observert i Norge sidan langt tilbake på 1800-tallet". Den neste ulven som i følge statsviteren dukket opp i Norge etter Naustdalsulven var Vegårsheiulven. Den ble skutt i januar 1984. "Dette var den andre norske

ulven på denne sida av 1800-talet", skriver Naustdalslid i sin *Klassekampen*-kronikk. Den tidligere samfunnsforskeren i Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), som også har hatt titler som amanuensis, dosent, forskningssjef, seniorforsker, instituttssjef og høyskolestyreleder, hevder altså at det fra begynnelsen på 1820-årene og fram til 1984 ble påvist kun to individer av ulv i Norge. At elever ikke har fått med seg elementær kunnskap fra naturfagtimene gjennom skolegangen er et velkjent fenomen. Men at en akademiker med en så omfattende utdannelse og yrkeserfaring ikke har evner til å gjøre de

mest elementære litteratursøk om ulvens historie i vårt land er ikke bare rimelig overraskende – men direkte sjokkerende.

NAUSTDALSLID SLIPPER TIL I NRK

Kronikken til Naustdalslid i *Klassekampen* den 8. januar ble naturlig nok tatt i mot med engasjement og oppmerksomhet i ulike kretser. For de som med og uten overlegg hevder at ulven har vært utryddet i norsk natur i 150 år – et argument som brukes i bestrebelsene for å få utryddet arten i vårt land – var dette en gavepakke fra akademisk hold. Innen NRK fattet redaksjonen i P2s Verdibørsen interesse for statsviterens opplysninger om ulv og endrete holdninger til arten. Verdibørsen er et faktoprogram som har blitt sendt på NRK Radio siden 1991. Den 16. januar ble det kringkastet et program der Naustdalslid fikk anledning til å ytre seg ytterligere om blant annet ulvens historie i Norge. Verdibørsen-redaksjonen hadde sørget for kontakt med statsviteren fra Naustdal, som nå bor i Skåne i Sverige. Redaksjonleder Olav Njaastad var personen som intervjuet Naustdalslid. Gjennom NRKs radioprogram fikk langt flere mennesker informasjon om det ulvetomme Norge gjennom 150 år enn de som leser *Klassekampen*.

Det er bemerkelsesverdig at representanter i Verdibørsen-redaksjonen ikke fikk en eneste varselbjelle til å ringe etter å ha lest Naustdalslids bidrag i *Klassekampen*. En kronikk med så iøynefallende kunnskapsløshet og manglende historisk oversikt burde ha initiert et minimum av kontroll med de presenterte opplysninger i denne avisen – eksempelvis ved å kontakte biologisk fagkompetanse. Men så var åpenbart ikke tilfelle. Samtalen mellom de to foregikk i en høytidelig tone, og statsviteren ordla seg med aurorit og tyngde overfor det norske folk – som den reneste ekspert på ulvens historie i vårt land. Her er et utdrag av samtalen om spesielt Naustdalsulven mellom Olav Njaastad og Jon Naustdalslid i Verdibørsen den 16. januar:

Naustdalslid om ulven skutt i Naustdal i 1950:

Og det var den første ulven så langt eg veit som var både observert og som var skoten i alle fall i Norge sida langt tilbake på 1800-tallet. Så dette var jo en sensasjon.

Njaastad spør:

Og jegerne på den tiden – fikk de moralsk motbør?

Naustdalslid svarer:

Nei, de fikk ikkje mye moralsk motbør. Dette var jo to søskenbarn der oppe oppe i Naustedal lengst inne i dalen der som hadde vore på tur – eller var ute i skogen og i fjellet – og hadde oppdaga spor av dette dyret. Og de visste nå ikkje heilt hva det var for noe. Men de reiste heim og henta børse. Og så fekk de faktisk skote dette. Og de var ikkje heilt klar over kva dette var slags dyr heller. Fordi det var jo ingen som som kjente til ulv på den tida. Så de måtte jo tilkalle doktaren som kunne artsbestemme dette og bestemme at dette dette var en ulv. Og de de blei jo de blei jo heldar både lokalt og landskjende nasjonalt for dette – at for første gang i historia nærmast var det skote ein ulv i Norge.

Njaastad fortsetter:

Vi har jo da dette dilemmaet da som du nevner – bare så vi går inn på det som jo har med for eller mot ulven å gjøre – for du nevner dette i din kronikk om at det er jo et paradoks at vi da skal slåss for vern av et dyr som har vært vekke fra norsk fauna – natur i 150 år.

STØTTE TIL HISTORIEFORFALSKNINGEN

Når NRK i et slikt program gjentar – og fastslår – at ulven har vært borte fra norsk natur i 150 år, er det et stort antall lyttere som får bekreftet de uriktige utryddelsespåstandene de allerede har eller kan ha oppfattet som sannhet. For andre nordmenn var informasjonen fra forskeren og redaksjonslederen i det populære radioprogrammet om at denne arten faktisk har vært utryddet i vårt land gjennom halvannet sekel ny kunnskap. Sammen med de mange andre falske nyheter som verserer om ulv i Norge bidrar NRK til ytterligere forsterkning av den pågående historieforfalskning om artens tidligere opptreden i vårt land.

Mange av holdningene til ulv som eksisterte i Norge gjennom siste halvdel av 1800-tallet og store deler av 1900-tallet ble etablert i tider med både tallrik og fåtallig forekomst av arten. Om ulven hadde vært utryddet i vårt land i 150 år ville holdningene utviklet seg annerledes. Naustdalslid mangler for øvrig kunnskap om at denne rovviltarten også lever i ulike

typer kulturlandskap.

TALLMATERIALET TIL SSB

Den enkleste kilden for å få innblikk i en dyrearts forekomst i et land er å finne fram til offisielle fellingstall. SSBs statistikk gjelder ikke bare døde ulver på 1960- og 1970-tallet, men oversikten over fellingspremiene strekker seg tilbake til 1846. Det er ikke fullt så langt tilbake i tid som Naustdalslids opplysninger om et ulvetomt Norge, men en manglende tidsperiode på rundt 25 år er ikke avgjørende for å få et tilfredsstillende innblikk i artens forekomst i vårt land fra midten av 1800-tallet og fram til fredningen på begynnelsen av 1970-tallet – eller i dag.

Fra 1846 og fram til og med 1899 ble det i følge SSB utbetalt 5.416 fellingspremier for ulv i Norge. Tallet på antall drepte individer av denne arten i vårt land fra 1900 til den såkalte varige fredningen i 1973 var 1.001. I 1950 ble det skutt åtte ulver i vårt land. En av disse var Naustdalsulven. Tallene fra SSB viser følgelig at det totale antall utbetalte fellingspremier for ulv i Norge fra 1846 til 1973 var 6.417. I følge Naustdalslid var tallet på skutte ulver i Norge i denne 127-årsperioden ett – 1 – dyr. Statsviteren opplyser altså i sin *Klassekampen*-kronikk at den neste ulven som dukket opp i vårt land etter Naustdalsulven i 1950 var Vegårsheiulven. At det ble drept tre ulver i Norge i perioden mellom fredningen i 1973 og fellingen av Vegårsheiulven i 1984 er forfatteren naturlig nok heller ikke kjent med.

DYRELIV I EN SÆRSTILLING

Om man tenker seg at en eller annen forsker sørger for å forfatte en kronikk om eksempelvis norsk idrett, og her skriver at Bjørg Eva Jensens seier på 3000 meter skøyter i Lake Placid i 1980 er den eneste medalje Norge har tatt under olympiske leker på 1900-tallet, så ville vedkommende ikke bli tatt seriøst. Tilsvarende ville en kronikk med påstand om at kun ett menneske i Norge er blitt drept i biltrafikken gjennom 100 år bli oppfattet som en absurditet. Om forskere hadde kommet med slike utsagn ville de aldri fått kronikker med denne type opplysninger på trykk i noe norsk medium. Men om noen serverer like forrykt informasjon når det gjelder dyreliv – og i særdeleshet ulv – viser virkeligheten at dette blir tatt seriøst og

offentliggjort uten kritiske kommentarer eller motforestillinger. Det er ikke uten grunn at enkelte kaller Norge for et land for spesielt interesserte!

Påstandene til Naustdalslid i *Klassekampen* og NRKs videreføring om et ulvetomt Norge gjennom 150 år er en hån mot alle de ulvejegere, historikere, statistikere, viltforvaltere og biologer som gjennom århundrene har bidratt til framskaffelse av fakta om artens forekomst og utbredelse i vårt land. Det er ikke få tusen årsverk som er nedlagt for å få på plass dette materialet.

TANKE TIL EN TIDLIGERE NRK-ANSATT

En av de tidligere ansatte i NRK var Per Egil Hovind. Han døde i 2015 – ikke lenge etter at han ble pensjonist. Hovind var hovedansvarlig for sporing av ulv i Hedmark i årene 1968-78. En god del av hans ulveregistreringer ble offentliggjort i fagartiklene til Svein Myrberget i den samme perioden. Men i følge Naustdalslid og NRK eksisterte det ikke en eneste ulv i Norge på denne tiden. Det er godt den tidligere NRK-medarbeideren i blant annet naturredaksjonen ikke fikk oppleve vår tid med så mange falske nyheter og uriktige opplysninger om arten.

► *Naustdalsulven ble skutt den 10. november 1950. Dyret var det ene av åtte individer av denne arten som ble drept i Norge dette året. De øvrige sju det ble utbetalt fellingspremier for i 1950 ble drept i Finnmark. Ulven fra Sogn og Fjordane befinner seg i dag på Universitetsmuseet i Bergen. Her ble dyret stoppet ut av taxidermist Peter Valeur. Han ble i 1965 ansatt på Agder Naturmuseum. Foto: Terje Lislevand.*

FOLK FLEST LIKER ULV, ELLER...?

AV OLVE KRANGE OG KETIL SKOGEN
NORSK INSTITUTT FOR NATURFORSKNING (NINA)

I den norske debatten om rovdyr og ulv i vårt land hevdes det ofte at nordmenn liker ulven og de andre rovdyra. Et ferskt eksempel stammer fra WWFs generalsekretær Bård Vegard Solhjell, som under overskriften «Folk flest vil ha rovdyr» skrev: «Når vi i WWF foreslår at rovtildemndene legges ned, er det nettopp fordi nemndene ikke reflekterer de politiske holdningene og synspunktene til den norske befolkningen» (*Nationen* 18. februar 2019). Holdninger legges til grunn for konkrete rovtildemndepolitiske forslag. Også norske myndigheter legger vekt på folks meninger. I stortingsmeldingen «Ulv i norsk natur – bestandsmål for ulv og ulvesone» vies et helt kapittel til holdningsundersøkelser. Undersøkelser fra oss i NINA utgjør en betydelig del av det empiriske grunnlaget for konklusjonen som trekkes, *at et flertall er positive til ulv i Norge*. Dette er bare et par eksempler. Vi kunne trukket fram flere.

Selvsagt faller ikke historien om en norsk

befolkning som liker ulv i god jord hos alle. Forskingen som ligger til grunn har møtt mye kritikk, særlig fra ulveskeptisk hold. Man har blant annet lagt vekt på at spørsmålsformuleringen ikke tar nok hensyn til de som lever i «ulveområder» og kjenner konsekvensene av ulv «på kroppen». Vi som skriver dette må nok ta en stor del av ansvaret for at bildet av en befolkning som er positiv til ulv har fått et så vidt sterkt feste. I NINA har vi nemlig flere ganger henvendt oss til befolkningsutvalg og spurt: «Hva synes du om at det finnes ulv i Norge?», og basert på respondentenes svar har vi nettopp konkludert med at folk flest liker ulv. Dermed er også kritikken rettet mot oss.

Her er en kortversjon av observasjoner vi har gjort i flere landsrepresentative spørreskjemaundersøkelser: *Det er mer vanlig å like enn å mislike at det finnes ulv i Norge. Det gjelder både i byer og på landsbygda og både i områder med og uten ulv, men*

vi ser også at ulven er mest populær i byene. Det samme har vi nylig observert i en undersøkelse fra 2018 (resultatene er publisert i rapporten *Nordmenns holdninger til ulv – 2018*, NINA-rapport 1570). Spørsmålsstillingen kan kritiseres for å være abstrakt og uforpliktende. Folk svarer tross alt helt uten å måtte ta hensyn til hvor ulven skal være, om de selv får ulv i nærheten av stedet de bor. Derfor har vi denne gangen også spurt: «Hva synes du om å ha ulven i naturen der du bor?». I figuren under sammenlignes svarene på de to spørsmålene.

Nok en gang ser vi at det er langt vanligere å like enn å mislike at det finnes ulv i Norge. 57 prosent svarer «Liker» eller «Liker godt», mens 24 prosent svarer «Misliker» eller «Misliker sterkt». Dette er det gamle velkjente mønsteret – folk flest liker ulv. Men vi ser også at meningene om ulven varierte på en helt annen måte enn da spørsmålet dreide seg om å ha ulv i

naturen der man bor. 38 prosent oppga at de ville mislike det, og at 37 prosent ville like det samme. Det avtegner seg et bilde av en delt befolkning, hvor omtrent like store grupper oppgir å ville like som mislike å ha ulv i naturen nær stedet de bor. Det er altså ingen tvil om at oppslutningen om ulv er større når vi spør om å like ulv i Norge enn den er når vi spør om man ville like å ha den i naturen der man bor.

Forskjellen mellom svarfordelingene på de to spørsmålene reiser spørsmålet om vi står overfor det som av og til kalles NIMBY (Not in my back yard): At man vil lesse over på andre noe man generelt er positiv til, men som man ikke vil ha der man selv bor. Fenomenet er nok mest kjent fra lokaliseringsspørsmål. Typiske eksempler kan være industrianlegg og flyplasser. De fleste liker trolig at det finnes slikt i Norge, men det er nok få som vil ha dem i nabolaget. Slik kan det også være med ulv selvsagt. Det er ikke noe prinsipielt i veien for å like

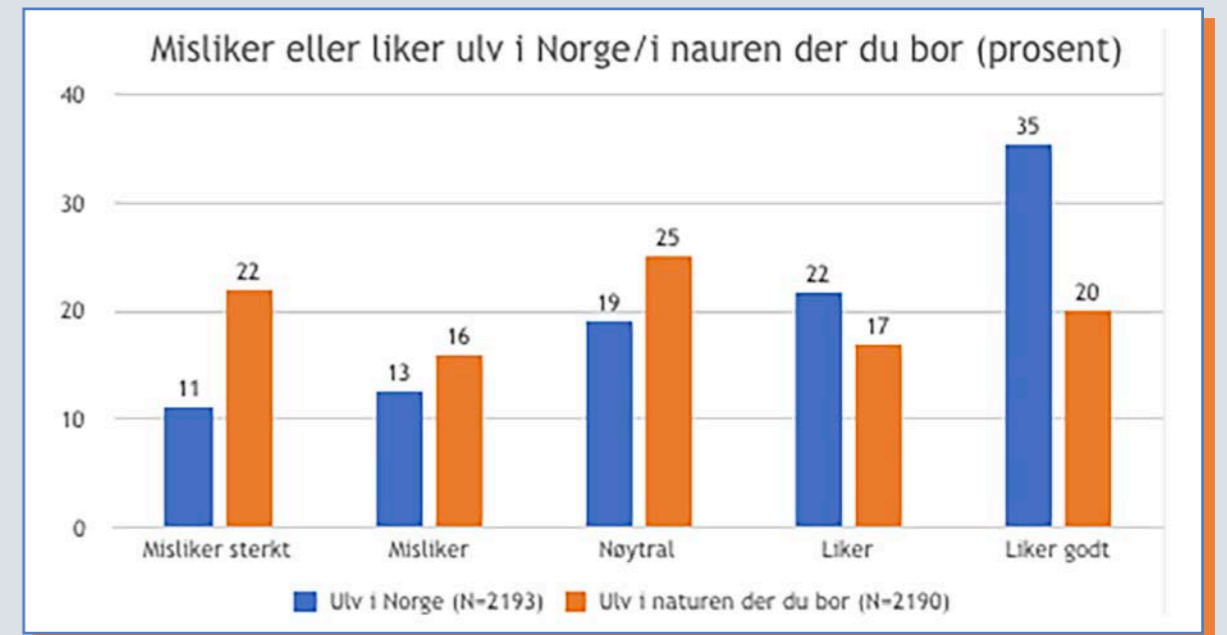
at det finnes ulv i norsk natur, selv om man ikke liker tanken på ha den nær stedet man selv bor. Står vi overfor en NIMBY-effekt når det gjelder nordmenns meninger om ulv?

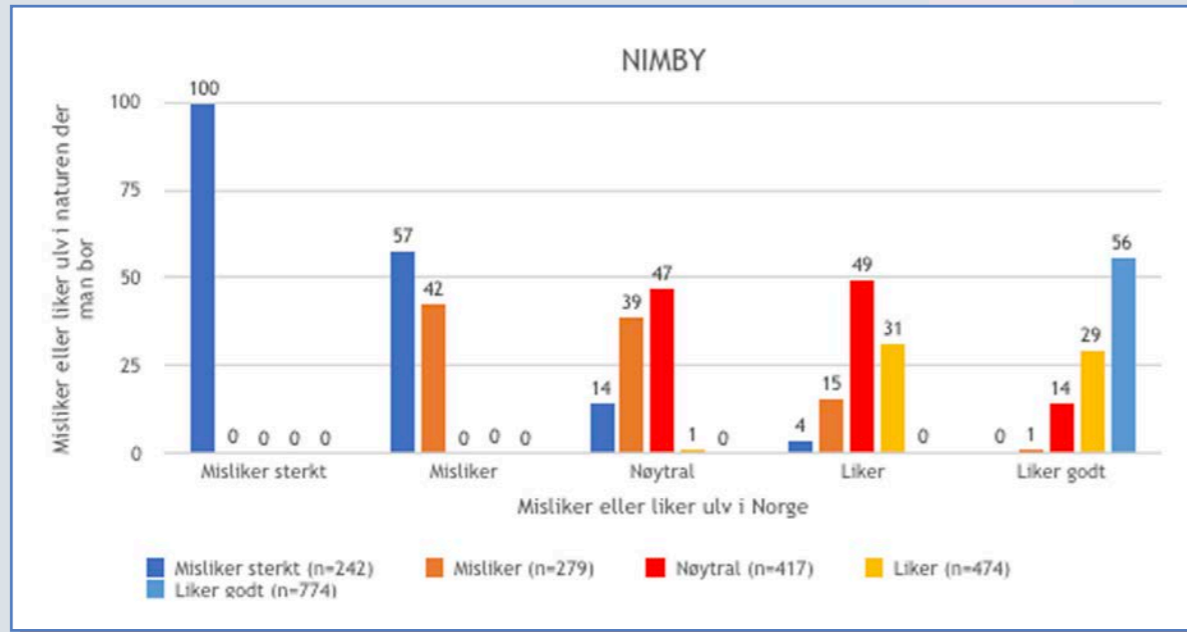
For å svare ser vi i figuren nedenfor de to spørsmålene i sammenheng, og spør hvordan det å mislike eller like ulv i naturen der man bor henger sammen med hva man mener om ulv i Norge.

For å finne de som liker ulv i Norge, men som ville mislike å ha den i naturen der de selv bor, må vi se til høyre i figuren. Der ser vi at blant de som oppgir å like godt at vi har ulv her i landet er det bare 1 prosent (6 informanter) som ville mislike å ha den i naturen der de bor. To informanter eller 0,3 prosent av dem oppga at de ville mislike det sterkt. Men vi ser også at det det langt fra er perfekt samsvar mellom svarene på de to spørsmålene. Blant de som liker godt at det finnes ulv i Norge er

det for eksempel bare 56 prosent som også ville like godt å ha den i naturen der de bor. Men det innebærer ikke nødvendigvis at alle de andre har en NIMBY-holdning. 29 prosent i den samme gruppa svarte «Liker» og 14 prosent svarte «Nøytral». Å like eller endog like godt at det finnes ulv i Norge og samtidig være nøytral til å ha den i naturen der man bor kan ikke klassifiseres som en NIMBY-respons. Poenget er at ganske få informanter «hopper» fra den ene enden av skalaen til den andre bare fordi vi flytter ulven tettere på stedet de bor. I gruppa som svarte «Liker» på spørsmålet om ulv i Norge, var det 31 prosent som også ville like å ha ulv i naturen der de bor og nesten 50 prosent var nøytrale. Nær 1 av 5 (19 prosent eller 90 respondenter) ville mislike det. Denne siste gruppa sier ja til ulv, men «not in my back yard».

Av de som svarte «Liker godt» og «Liker» på spørsmålet om at ulv finnes i Norge var det altså henholdsvis 8 og 90 responden-

ter som ville mislike å ha den i naturen der de bor. Med denne regnemåten er det til sammen 98 informanter som gir svar som kan klassifiseres som NIMBY. Dermed utgjør de 4,5 prosent av utvalget (n=2186). For å komme fram til dette tallet, har vi prosentuert utfra hele utvalget. Det kan være en rimelig innvending at utregningsmåten er forfeilet siden NIMBY er meningsløst blant de som misliker at det finnes ulv i Norge. Tar vi bare utgangspunkt i de som liker (n=474) eller liker godt (n=774) utgjør det til sammen 1248 informanter. De 98 som skifter til misliker utgjør da 8 prosent. Heller ikke dette kan vel klassifiseres som et stort innslag av NIMBY.

Noen vil nok mene at vi her opererer med en for snever og streng avgrensning av hva som kan klassifiseres som en NIMBY-respons. Er ikke også de som oppgir å stille seg nøytrale til at det finnes ulv i Norge, men som ville mislike å ha den i naturen der de bor, folk som sier «Not in my back yard»? Vi ser av figuren at 53 prosent (221 respondenter) av de nøytrale tilhører denne gruppa. Dersom vi også kaller denne kom-

binasjonen av svar for NIMBY får vi at 19 prosent (319 av 1665 respondenter) ga en NIMBY-respons.

Innslaget av NIMBY-holdninger er ikke særlig stort, men litt større når vi utvider begrepet og innlemmer de som er nøytrale til at det finnes ulv i Norge. Funnet at andelen som liker at det finnes ulv i Norge, er større enn andelen som ville like å ha den i naturen der de selv bor, står fast – men det er ikke slik at en stor del av de som liker ulv i Norge ville mislike å ha den i naturen der de selv bor (8 prosent).

En annen side ved dette bildet, som man kan lese mer om i rapporten, er at selv om spørsmålsformuleringene og svarfordelingene er forskjellige, varierer svarene på veldig like måter når vi ser dem i sammenheng med andre variabler. Ulv er for eksempel mer populær i byer enn i grise-grendte strøk, den er mer populær der man ikke har ulv enn der det finnes ulv i naturen og informantene i de utvalgte kommunene fra «Ulvesonen» er mer negative enn andre – enten spørsmålet dreier seg om ulv i Norge eller ulv i naturen der informantene bor.

Er så det ene spørsmålet viktigere eller bedre enn det andre? Er det sånn at det å spørre folk om ulv i naturen der de bor bedre fanger opp hva folk *egentlig* mener om ulv? Det er et synspunkt vi har blitt møtt med mange ganger. Men vi er ikke enige i det. Det er rett og slett to forskjellige spørsmål som begge har relevans. Selvsagt er det mulig å være tilhenger av ulv i norsk natur uten å være begeistret for å ha den i nær-naturen. Men uavhengig av dette står det fast at det er langt vanligere å like enn å mislike at det finnes ulv i Norge. Det er fremdeles sant, selv om det andre spørsmålet nyanserer bildet og viser en mer splittet befolkning. Vi vil mene at spørsmålet om å like eller mislike at det finnes ulv i Norge har større politisk relevans, for det er spørsmålet man først må ta stilling til. Og svarer man ja blir også ulvespørsmålet på sett og vis et lokaliseringsspørsmål: Skal vi ha ulv her landet, som et flertall liker, må den nesten få være noen steder. Med bosettingsmønsteret vi har her i landet må det bli i noens bakgård.

HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE

Illustrasjon: Viggo Ree

HUBROEN SPØR

1. Hva heter villrein på latin?
 1. Spisus lavus
 2. Rangifer tarandus
 3. Villus reinus
2. Hvilken dyrefamilie tilhører gaupa?
 1. Kattfamilien
 2. Bjørnefamilien
 3. Gnagerfamilien
3. Hva kalles arvestoffet som kan studeres for å undersøke hvor dyrene kommer fra?
 1. DHK
 2. DMO
 3. DNA
4. Hvor mange tær kan man se på et fotavtrykk av gaupe?
 1. Fire
 2. Seks
 3. To
5. Hva heter departementet som har ansvaret for rovdyrforvaltningen?
 1. Naturdepartementet
 2. Klima- og miljødepartementet
 3. Skogdepartementet

Send inn svarene dine til ii@fvr.no med navn og adresse. Merk emnefeltet "Hubroen spør". Vi trekker ut en vinner som vil få en premie i posten.

VI VIL HA TEGNINGER!

Til neste nummer så vil vi gjerne ha en tegning som du har laget. Det må være av et rovdyr eller en rovfugl. Vi trekker ut en tegning som trykkes i neste blad. Send tegningen til: Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 195, 2151 Årnes.

Lykke til!

GRENSETREFFET 2019

TEKST OG FOTO: LENNART FLØSETH

I de siste årene har samarbeidet over grensa stort sett foregått ved at noen av Foreningen Våre Rovdyrs aktive medlemmer i Østfold samt Toril Andresen fra Akershus, har besøkt Nordens Ark og det seminaret som tidligere styreleder i vår søsterorganisasjon i Vestra Götalands län, Lorina Stenwall, innbudte til hver høst i ei årrekke. Tidligere på 2000-tallet hadde vi nesten årlige grensetreff med ulvesporinger. Det ene året kunne det være med base på svensk side, det andre på norsk side. Slik

alternerte vi hovedansvaret for den praktiske gjennomføringa og innlosjeringa.

Høsten 2018 overtok Grim Ivarsson fra Uddevalla lederklubba i dette länet. Han tok kontakt med undertegnede og lurte på om FVR kunne stå som arrangør for et grensetreff i 2019. FVRs arbeidsgruppe i Østfold påtok seg den oppgava. Arbeidsgruppa består av Helga Riekeles, Dan Bendixen, Stein Karlsen og undertegnede. Av og til assisteres vi også av Frank Hansen fra

Fredrikstad og Johnny Eriksen fra Halden.

Lørdag 2. februar samlet vi til sammen 20 deltakere på Bøkevungen på Prestebakke i Halden. Oppmøte for de som ville være med på sporingsturen til Søndre Boksjø var klokka 10 på Bøkevungen konferansehottell. Halden Arbeiderblad var også på plass og foreviget oss før vi la ut på turen. Vi ble 13 som dro av gårde i fantastisk vintertvær, og vi gikk en rundtur på ca. 12 km på ski. Snøen hadde lavet ned helt fram

Søndag 3. februar var vi færre på tur, men også da velsignet med sol. Fra venstre: Grim Ivarsson, Sondre Krokeide, Johnny Eriksen, Toril Andresen, Frank Hansen og Ole Johan Janson.

Fra middagen på kvelden på Bøkevungen. Til venstre blant andre Helga Riekeles og Stein Karlsen.

Lørdag 2. februar 2019 tok ei gruppe en lengre runde nord og øst i Søndre Boksjø. Fra venstre: Alfonso Diz-Lois, Sondre Krokeide, Ole Johan Janson og Magne Staal.

til seint kvelden før, så våre forhåpninger til å finne ferske ulvespor var noe dempet. Ei gammel nedsnødd sporrekke fra en enslig ulv i sørenden av Boksjøen samt en del ferske rådyr- og revespor var de eneste konkrete funnene lørdag. To fossekaller og to sangsvaner i Hallerødelva varmet imidlertid deltakerne.

På ettermiddagen denne lørdagen sluttet det seg til flere deltakere, slik at vi ved middagen telte 20 sjeler. Etter middagen

var det bildeforedrag ved FVR-medlem og naturfotograf Helge Eek fra Moss. Han viste fotografier fra utvalgte nasjonalparker i inn og utland, og hans bilder av nærmøter med fjellgorillaer gjorde inntrykk på den lydhøre forsamlinga. Seinere på kvelden var det sosialt samvær i salongen.

Søndag var vi bare sju deltakere tilbake, og etter en god frokost og pakking, dro vi på en liten skitur i åsene øst for nordenden av Ørsjøen. Her var det mye rådyr- og elg-

spor å se, og vi fant også spor etter det som må ha vært et villsvin. Noen store hundelignende avtrykk var blitt bevart under ei skjørtegran sammen med villsvinsporene, og hvem vet – kanskje storeulv øynet håp om svinesteik av beste sort? En røyskatts liv hadde brått opphørt i det dens spor avslørte knefall for en stor fugl (ugle eller hauk) som hadde landet og sikret seg et viktig måltid og satt sine vingetrykk i snøen rundt åstedet.

SPORINGSTUREN 2019

TEKST OG FOTO: ARNE FLOR

Den 23. februar gjennomførte FVR sin 14. ulvesporingstur for medlemmer. Etter at foreningen arvet eiendommen Haugen i Julussdalen i Hedmark etter Ragnhild Hanstad har sporingsturene blitt lagt til denne delen av det sørlige Åmot, hvor Letjennaflokken har sitt revir. Noen dager i forkant hadde Christin Valsjø, Tor Arild Esperås og Erling Mømb saumfart området og funnet fine ulvespor vi kunne følge.

På en skogsbilvei fant sporene våre at en ulv hadde kommet ut fra skogen, gått langs en vei noen kilometer og deretter inn i skogen igjen. Sporene fulgte vi først langs veien og så videre inn i skogen. En jerv hadde fulgt ulvesporene i starten – trolig i håp om å finne noen rester av et bytte. Men det gjorde den ikke siden sporene til

jerven etter hvert fjernet seg fra ulvesporet. En plass hadde jerven vært i en bekk og rotet etter noe, og skrapemerker på ei gran tydet på at den trolig hadde hatt noe mat oppe i et grantre der.

Da vi kom ned på isen til en av bekkene like ved, gjorde Erling oss oppmerksom

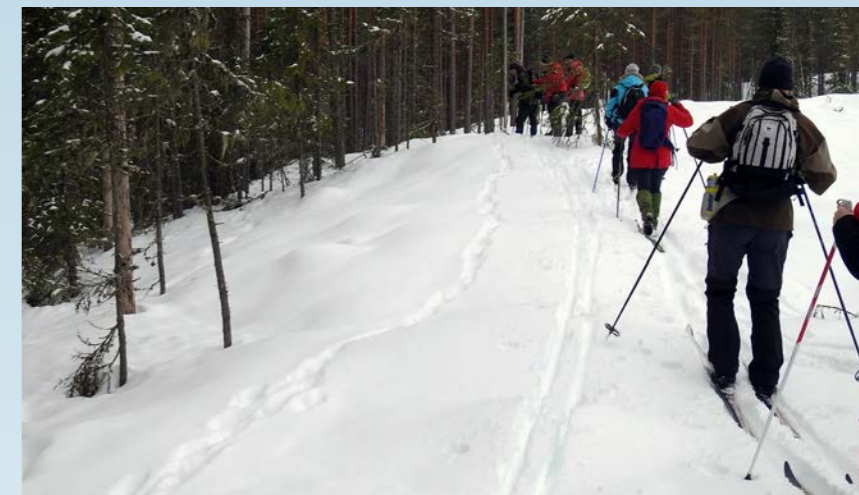
på noen dager gamle gaupespor. Kattedyret hadde trolig også kontrollert området hvor både ulven og jerven hadde vært. Etter dette hadde en rev fulgt etter sporene til ulven, også den i håp om å finne noe å spise.

Erling Mømb går foran og stopper av og til for å fortelle noe om sporene.

Vi tok en spisepause da vi kom fram til en hogstflate. Her ordnet Erling og Tor Arild med bål. Da var det tid for prat og å bli litt bedre kjent med hverandre. Så fulgte vi sporene videre og skremte trolig opp tre elger. Helt ferske liggegroper og spor i snøen tydet på at elgene hadde hørt oss og løpt. Det morsomme her var at elgene hadde lagt seg oppå de to dager gamle ulvesporene vi fulgte. En hører fra tid til annen fra enkelte elgjegere at ulven skremmer elgen bort, og at de av den grunn ikke får den elgen de hadde forventet å skyte. Flere år med sporinger i bl.a. dette ulve-reviret viser at slike uttalelser er rent tullprat. Elg og ulv lever sammen, og elgen er hovedgrunnen til at det er ulv der. Spor etter elg så en alle plasser. Vi endte til slutt ute ved en vei hvor vi ikke klarte å finne sporene igjen.

Da vi dro ut til ulvesporene på morgenen kom vi forbi en tiur som var tatt av hønsehauk dagen før, og jammen satt den ikke igjen og spiste på skogsfuglen da vi igjen passerte stedet. Senere på dagen dro vi tilbake og tok en nærmere titt på restene. Det viste seg å være en tiur som var to år eller eldre.

Vi dro så til et elgkadaver som sporene våre hadde funnet noen dager før. Det viste seg å være en elg født i 2018. Det kunne en raskt fastslå da vi fant kjevebeinet. Her hadde også jerven vært innom og forsynt seg og rotet rundt. Dagen ble avsluttet på Haugen med grilling av pølser og god kaffe koka på bålet i bålpanna.

En jerv hadde fulgt i sporene til ulven, som trolig var en av valpene født i fjor. Jerven var nok ute etter å finne noen matrester etter ulven.

Vi startet sporingsturen med å følge ulvesporene langs en skogsbilvei før de gikk inn i skogen. Her ser en tydelig sporene i siden av veien. Her er vi klare til å følge ulvesporene inn i skogen til venstre.

Jerven som hadde fulgt sporene til ulven hadde tydeligvis vært her tidligere. Den hadde vært nede i bekkene og muligens gravd fram et eller annen. I tillegg fant vi skrapemerker på grana, som Erling sjekket i tilfelle det skulle henge matrester oppe i treet som jerven hadde lagret. Det var mye jervespor her. Ulven hadde kun passert og gått ned på elva til venstre.

Her har ulven tatt seg en runde rundt treet og samtidig snust på noe under smågranene. Av og til kan ulven ta en mye større runde og tilbake til sporene sine – for så å gå videre. Da er det viktig å følge sporene i ytterkant slik at en ikke tror at det har kommet inn en ny ulv.

Ulven har gått forbi her to dager tidligere. Tre elger som vi trolig skremte opp har lagt seg nærmest i ulvesporene. Dette viser at alt snakket om at ulven skremmer bort elgen er tull.

Tiuren var halvveis spist opp, og det er tydelig at hauken oppsøker byttet igjen og igjen så lenge det er mat på skrotten. Ofte finner reven fort slike bytter og tar de med seg.

Tor Arild tok med seg stjertfjærene og hodet. Kroppen lot vi ligge da det fremdeles var en del av brystmuskulaturen igjen. Stjertfjærene tydet på en tiur to år eller eldre.

Vi kom fram til ei hogstflate med ungtrær av furu. Der tok vi en pause med mat og drikke. Erling og Tor Arild ordnet raskt et godt bål.

Foran oss har en rev gått i sporene til ulven. Reven gjør ofte det, selv om den da lever et farlig liv. Men muligheten for å finne seg lettvinnt mat er da stor.

Etter springsturen dro noen av oss bort til et elgkadaver sporene våre hadde funnet noen dager før. Det viste seg å være en elg født i 2018. Tor Arild undersøkte kraniet.

Restene av underkjeven viser tydelig at dette er en ung elg. Det ser en tydelig på det nye settet av tenner som er på vei opp.

► Etter springsturen dro vi tilbake til plassen hvor vi tidligere på dagen hadde sett ei stor hønehaukhunn sitte og spise på en tiur. Vi gikk opp og tok noen bilder og kikket på kroppen.

► Etter springsturen var det samling på Haugen med kaffekoking på bålpanna og grilling av pølser. Paul Granberg (til venstre) kom innom en tur for en prat.

PÅ STUDIETUR TIL TYSKLAND

TEKST OG FOTO: ANNE MARGRETHE VADDER
LEDER I ROVVILTETS RØST

Rovviltets Røst var på studiereise i Tyskland sammen med Østfold Sau og Geit og en representant for Fylkesmannen i Østfold fra 5. til 9. september 2018.

Vi fikk et nøye planlagt og godt regissert opplegg av vår reiseleder og tolk Susanne Maria Dørfler og hennes venn og "ulverådgiver"/kontaktmann i Tyskland – Peter Peuker.

Opplegget bestod av foredrag fra de aller beste innen ulveforvaltning i Tyskland – fra miljødepartement, landbruksdepartement, sauebønders forening for skytshunder og saueavslag. Det var også ulike foredrag om

ulveforskning.

Vi var på besøk hos ulike sauebønder med gjeter- og vokterhunder for å se hvordan de driver i områder med ulv, og fikk foredrag og omvisning i Institut für Zoo und Wildtierforschung (IZW) i Berlin.

Rovviltets Røst er imponert over dyktigheten til de tyske sauebøndene og gjeterne. De har flere års utdannelse og bærer yrket

sitt med stolthet. Her har de transportable gjerder med strøm, flaggliner på toppen og tre til fem hunder til å passe på flokken, avhengig av flokkens og gjerdets størrelse. Det er også allemannsrett i Tyskland. Hundene vi traff var verken aggressive eller truende mot folk. De er sosialiserte og bryr seg ikke om noen går utenfor gjerdet. Vi ble forklart at det er viktig at de kommer fra arbeidslinjer og at rasene Maremmano Abruzzese og Grand Pyrené er best, fordi

► Sauebonde Bernd Birkolt Weise blir intervjuet av Radio Brandenburg om hva han mener om den norske delegasjonen.

de har blitt avlet i flere hundre år – oftest i tettbefolkete strøk. Men de er uansett bak gjerder, sammen med sauene.

Utmarksbeite slik vi kjenner det i Norge er noe helt annet, og i Tyskland foregår det bare med mobile gjerder, som definerer territoriet til hundene. Disse er veldig enkle å montere opp og ned, også i veldig ulendt terreng.

Sauerasene er også forskjellige fra vårt land og mer tilpasset utmark. Kjøttsau har lengre ben, slik at de kan vippe seg opp igjen når de faller på ryggen.

En sauebonde vi besøkte i området hadde beiten sine midt mellom tre ulike ulverevir, og han fortalte at ulven var ved gjerdet hans hver eneste natt. Han mistet én søye og ett lam til ulven i 1996, siden den gangen har gjerdet og hundene forhindret tap.

Da vi spurte hva han syntes om ulven, fikk vi til svar: "Jeg må leve med snø. Jeg må leve med regn. Jeg må leve med ulv. Alt er like naturlig."

Han fortalte også at ulvene selv hadde "lært seg" å bruke gjerdet og hundene til å jakte selv – ved at ulvene jager byttet (villsvin, rådyr) mot gjerdene og lar hundene stanse dem der. Slik får ulven enklere tak i byttet.

Det som kjennetegner tyske sauebønder er at de er stolte over yrket sitt og ikke gir seg så lett. De ser muligheter der andre ser begrensninger.

Noen hunder gjeter flokken, andre vokter den. Det er alltid en hund som passer til hver saueier og til hver gård.

Den viktigste og største forskjellen på norske og tyske sauebønder er at i Tyskland driver de "landskapspleie". Saueierne får altså et oppdrag med å rydde ulike områder, og tjener på det.

Det finnes også mange andre saueraser i Tyskland, også rene kjøttsau – men som

▼ Sauebonde og vandregjeter Pröll med gjeterhunden sin. Han pleier Oder-dikene og åkrer etter tresking.

regel er det landskapspleien de tjener mest på. Der beiter de for eksempel langs kraftlinjer gjennom skogene, eller på vekster og ugress på treskete åkre for å spare på sprøyting med glyfosat. Også bedrifter, vegvesen og andre bestiller "miljøvennlig gressklipping" med sau.

Hovedforskjellen er at en sauebonde i Tyskland representerer en heltidsjobb, et yrke i en næring på lik linje med alle andre næringer. Hobbybønder med noen få sauer må ha en "fadder" som er utdannet sauebonde og som kan ta tak i problemer hvis noe går galt. "Fadder" trer inn om eieren ikke vet hvordan dyr skal behandles, eksempelvis med klipping av kløvene og stell av ull.

Stor betydning har saubeite langs diker og på fjellet for å tette jorden. Dette kan bare gjøres med gjeting. Føttene til sauer er forholdsvis små og bærer mye vekt, slik at de fungerer som "tråkkemaskiner". Når de spredt, blir resultatet derimot omvendt. Da får man små "hull" i jorden, som fylles med vann og sprekker når det fryser om vinteren.

I Sveits prøvde de seg med utmarksbeite uten gjeter, bare med skytshunder i noen år. De siste vintrene ble det flere ras enn før, nettopp på grunn av det.

Sauebøndene samarbeider også med Naturvernforbundet i Tyskland. Slik holdes naturen i hevd og det biologiske mangfoldet blomstrer. Landskapspleie omfatter også renaturering av overgjødlete områder hvor det oftest bare vokser gress igjen. Der gjeter man sauer og lar de spise til de viser tegn på at de har beitet nok, for så å drive de til et annet inngjerdet område der de kan drøvtygge og gjøre fra seg. Slik avmagres jordene og viktige villblomster for bier, sommerfugler og andre pollinerende insekter kommer tilbake.

På den andre siden av "konflikten" (det finnes også konflikt i Tyskland – dog ikke så ille som her) finner man noen jegere. Dette er også en forskjell fra Norge, hvor vi ser sauebønder og jegere samarbeider i engasjementet mot ulven. De fleste tyske jegere er imidlertid for ulven og hjelper med i overvåkingen. Grunnen er at jegerne må stå ansvarlig for skaden viltet

I familien Pröll jobber alle med og bytter på under gjetingen slik at sauene er under kontroll 24/7.

"Syketeltet" hos Knut Kucnik. Her plasseres sauer som trenger behandling eller er på rehabilitering for jurbetennelse o.l. Han har 6 ansatte som kjører rundt hele tiden og sjekker beitene, måler strøm på gjerder, ser om hunder og sauer har det bra - og rapporterer dette skriftlig innen en WhatsApp-gruppe. Slik har de alltid stålkontroll.

gjør på trær og åkrer innenfor jegerens jaktterreng. Vi ble forklart at de kan "sove bedre" fordi ulven holder viltet i bevegelse, og særlig skader av villsvin og rådyr som beiter på unge trær har alltid vært veldig kostbart.

Jegere uten terreng, de som betaler for å jakte ett eller flere dyr i et visst tidsrom, er de som er mest mot ulven. Jakt med løshund er ikke vanlig, og oftest heller ikke lovlig fordi hunden alltid skal holdes under kontroll av eieren, også med hensyn til tur-gåere med og uten hund, vernede dyr og ikke minst veitrafikk.

Etter ulvens inntog økte faktisk antall skutte rådyr og hjort betraktelig. Også disse har tilpasset seg den nye predatorer i tilknytning til formering og kondisjon.

Alle ser opp til sauebønder i Tyskland. De bærer sin drakt, sin uniform, med stolthet og gjør en viktig jobb med å forvalte naturen på best mulig måte til sine barn og barnebarn. De tenker på fremtiden, på naturen og på hva etterkommerne skal arve etter dem.

Rovviltets Røst og Østfold Sau og Geit fikk også grundig informasjon når det gjelder natur- og dyrevernløvene. Dyrevern står høyt i Tyskland. Forskriftene om de "5 friheter" for produksjonsdyr er de samme som i Norge, men loven blir ikke utvannet med "tolking" og gjelder til punkt og prikke. Hver dyreier må garantere at dyrene lever etter forskriften 24/7.

Dersom en sau halter har bonden frist på 24 timer før han må tilkalle veterinærhjelp – og blir en sau påkjørt på veien er det sauebondens feil som ikke passet på sauene. Det samme gjelder hvis ulvedrept sau ikke er sikret etter minstestandard som er definert i forskriftene. Det blir som "passivt dyreplageri" og straffes med høye bøter og i ekstreme tilfeller opp til 5 års fengsel.

Alle de vi besøkte passet godt på dyrene sine. De hadde egne små fjøs/innhegninger der dyr med ulike sykdommer måtte stå for å vente på veterinær eller til behandlingen var avsluttet og de var friske igjen. Vi så sau med jurbetennelse som var tatt ut av flokken og stod i "syketeltet" til behandling. Dette var en selvfølge for de sauebønderne

vi snakket med. Alle dyr skulle ha det godt. Vi er også imponert over den jobben Peter Peucker gjorde, og fortsatt gjør, i Tyskland. Han samarbeider med alle, fra de øverste myndigheter til gjeteren i saueflokken. Foran vårt besøk hadde han hadde kontaktet sine samarbeidspartnere – og planlagt og tilrettelagt disse dagene på best mulig måte.

Foredragene vi fikk oppleve i det natur-skjønne Wirschensee var:

- Ulv i Brandenburg. Utvikling og bestandsovervåking: Jens Teubner, Landesamt für Umwelt (miljødepartementet).
- Rovviltskader i Brandenburg, utvikling, erstatning og forskjellige tiltak til prevensjon.
- Forskningsarbeid: konflikter mellom landbruk og ulv. Referent: Elena Wenz, Leibnitz-Zentrum for agrarlandskapsforskning.
- Undersøkelser og bedømming av skader på tamdyr i Brandenburg. Prosesser, metoder og erfaringer. Kay-Uwe Hartleb. Fagbyrå for naturvern, vern av arter og viltbiologi.

- Bruk av flokk- og skytshunder i Brandenburg. Oppdrett, utdanning, erfaringer. Frank Hahnel. Styremedlem i Arbeitsgruppen flokkskytshunder.
- Brandenburgisk ulveforskrift. Struktur, innhold, omsetning, ansvarsfordeling.

Vi hadde også en omvisning og foredrag i IZW (viltforskning) i Berlin, hvor vi hørte om de ulike forskningsområder og obdusering av ulv og andre dyr.

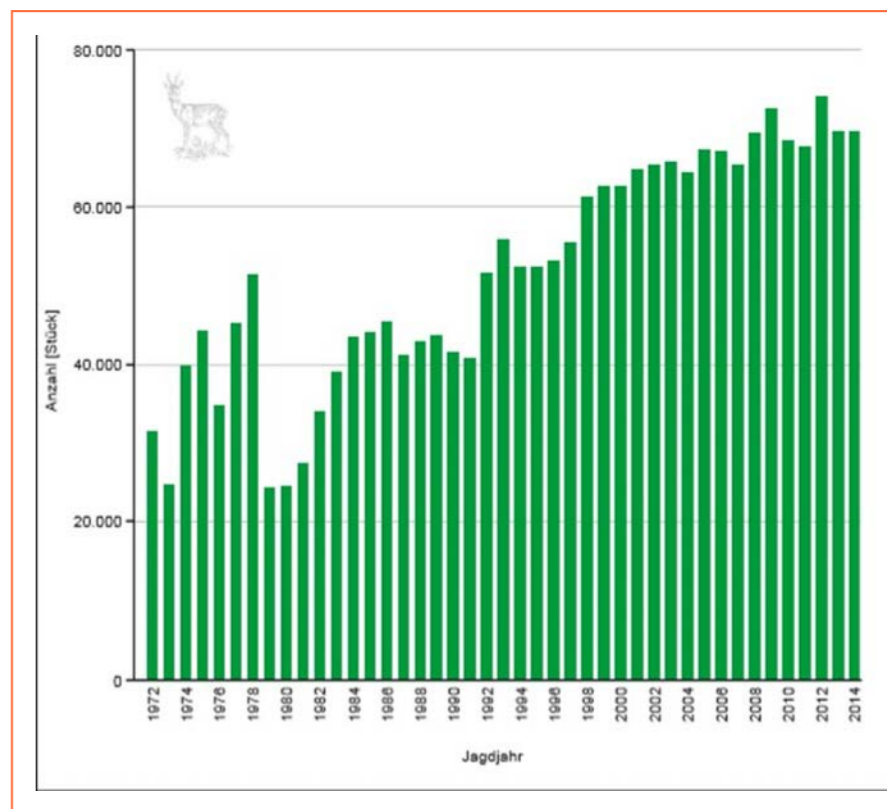
Inntrykket vi hadde av tysk grundighet før vi ankom Tyskland, viste seg å stemme. Er det noe tyskere virkelig kan er det å ta saker på alvor. Her blir struktur og etterforskning av saker grundig gjennomført.

Vi ble vist bilder av døde ulver som havnet i CT-maskinen (en hypermoderne maskin som ellers bare finnes i tyske universitets-klinikker og som tar 640 bilder pr. omdreining), der dødsårsaker ble ettertrykkelig undersøkt helt til man satt igjen med svar. Slik får de oppklaring på over 98 % av ulver som ble funnet døde.

I Brandenburg, der vi var, finnes det i dag 30 ulverevir, og det var på tidspunktet vi gjennomførte besøket i 2018 foreløpig født 100 ulvevalper. Ulven reetablerte seg her på 1990-tallet og bestanden har vokst betydelig, men man ser f.eks. i Sør-Brandenburg at bestanden har "flatet ut". Her blir det ikke flere ulver siden bestanden er "mettet". Noen ulver får skabb og de føder færre valper i kullene. Det ble også funnet døde ulver som ble drept av andre ulver når de krysset revirensene. Slik ordner ulvene selv opp når det kommer til maks-antallet innenfor ulike områder. Naturen er viselig innrettet slik.

Det er IKKE lov å avlive ulv overhodet, med unntak under svært spesielle situasjoner, f.eks. ved angrep på mennesker og bare dersom en ulv GJENTATTE ganger har klart å ta tamdyr – til tross for at de var sikret/gjetet samt flere forsøk med skremmel (f.eks. gummikuler) som ikke har virket. Hittil har dette skjedd en gang siden ulvene kom tilbake i 1990. Det gjaldt "Kurti", en ung ulv som ble for nærgående etter han ble gitt mat av velmenende mennesker og begynte å "tigge".

Rovviltets Røst er meget imponert over Tysklands evne til å forvalte ulv – og ikke minst de tyske bøndernes evne til å tilpasse seg situasjonen. Sauebønderne er seg sitt ansvar bevisst og gjør alt de kan for å verne og beskytte dyrene sine, noe vi med stor glede ser at de er suksessrike med.

Utvikling av jakt på rådyr i Brandenburg. Bilde: LfU Brandenburg.

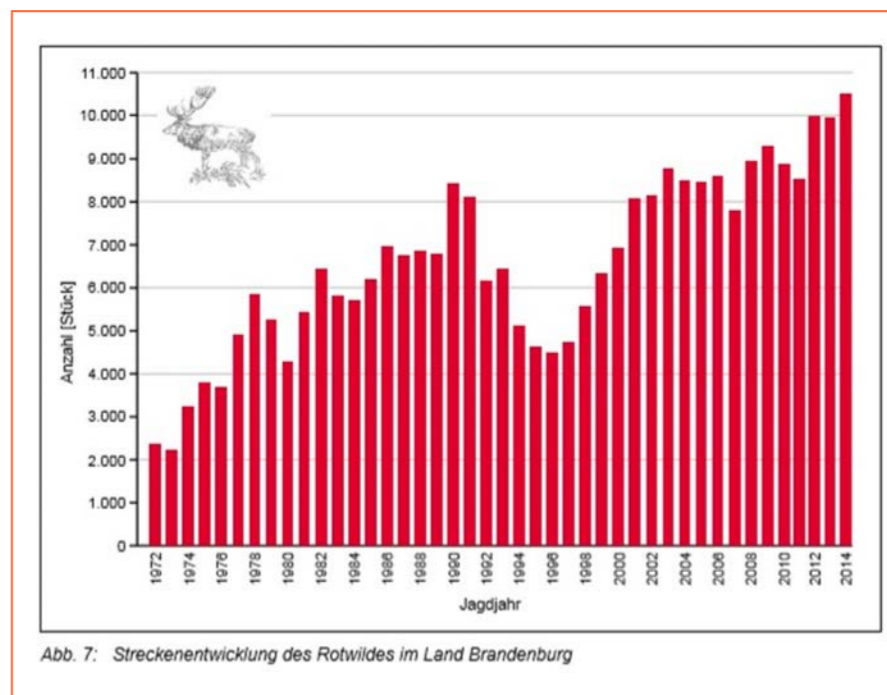

Abb. 7: Streckenentwicklung des Rotwildes im Land Brandenburg

Utvikling av jakt på hjort i Brandenburg. Bilde: LfU Brandenburg.

ARBEID MED FRYKT OG BARN

TEKST: BJØRN HENRIK STAVDAL JOHANSEN / FOTO: KAREN JOHANNE GULSVIK

I en årrekke har jeg nå arbeidet med forebygging av frykt for store rovdyr. Men hvorfor er folk redde for slike dyr man knapt får sett? Svaret ligger i spørsmålet – for dette handler i stor grad om nettopp hvor uvanlig det er å møte disse dyrene – at dyrene får en mytisk posisjon.

Frykt er helt naturlig – og har vært en vesentlig faktor for vår overlevelse som art. Det har altså vært smart å være redde for ting vi ikke kjente så godt. Ting som potensielt kunne vært farlig. Det er derfor folk er redde for ukjente ting. Det er derfor folk opplever frykt for ulv, bjørn, innvandrere og annet som oppleves som nye elementer i deres tilværelse. Ting man mangler erfaring med og har liten kunnskap om. Det er altså ikke farligheten ved tingene i seg selv som utløser frykten – men graden av ukjenthet.

De færreste har møtt en ulv i skogen. De færreste vil noensinne møte en ulv. Men den er der. Den finnes der ute i skogene. Og det blir vi gjort bevisste på hver eneste dag gjennom massemediene, Facebook og

hvor man enn snur seg. Ulven har blitt et kjent element i vår tilværelse, enten vi vil det eller ikke – samtidig som den er et element de færreste har god kjennskap til. Så hvilken kjennskap har folk flest til ulv?

Gjennom mange års arbeid med rovdyrformidling er konklusjonen klar. Den generelle kunnskapen om ulv i den norske befolkning ligger på et lavmål. Brorparten baserer seg på eventyr og myter, sydd sammen med noe de har hørt eller sett litt på i radio- eller fjernsynsprogrammer. Når man har et så lavt kunnskapsgrunnlag rundt et dyr som får så mye oppmerksomhet er det kanskje ikke så rart at mange blir nervøse, og synes dette virker som noen skumle greier. Her har vi en oppgave for fremtiden. Å bygge et kollektivt kunn-

skapsgrunnlag om rovdyr blir viktig. Det å fortelle fakta om rovdyr, uten fargerike politiske vinklinger.

Det er her rovdyrsentrene kommer inn. Hvert år formidler vi rovdyrkunnskap til tusentalls skolebarn. Men vi trenger hjelp. Av foreldre. Lærere. Alle med kompetanse om rovdyr. Spre ordet. Spre kunnskapen! Og slå ned på feilinformasjon og usannheter. Etablerer vi en felles enighet om fakta om rovdyrene – så er vi langt på vei. I hvert fall hva gjelder å kvitte oss med unødige frykt.

Og trenger du å læres opp selv? Da er du velkommen hit til oss på Besøksenter Rovdyr i Flå.

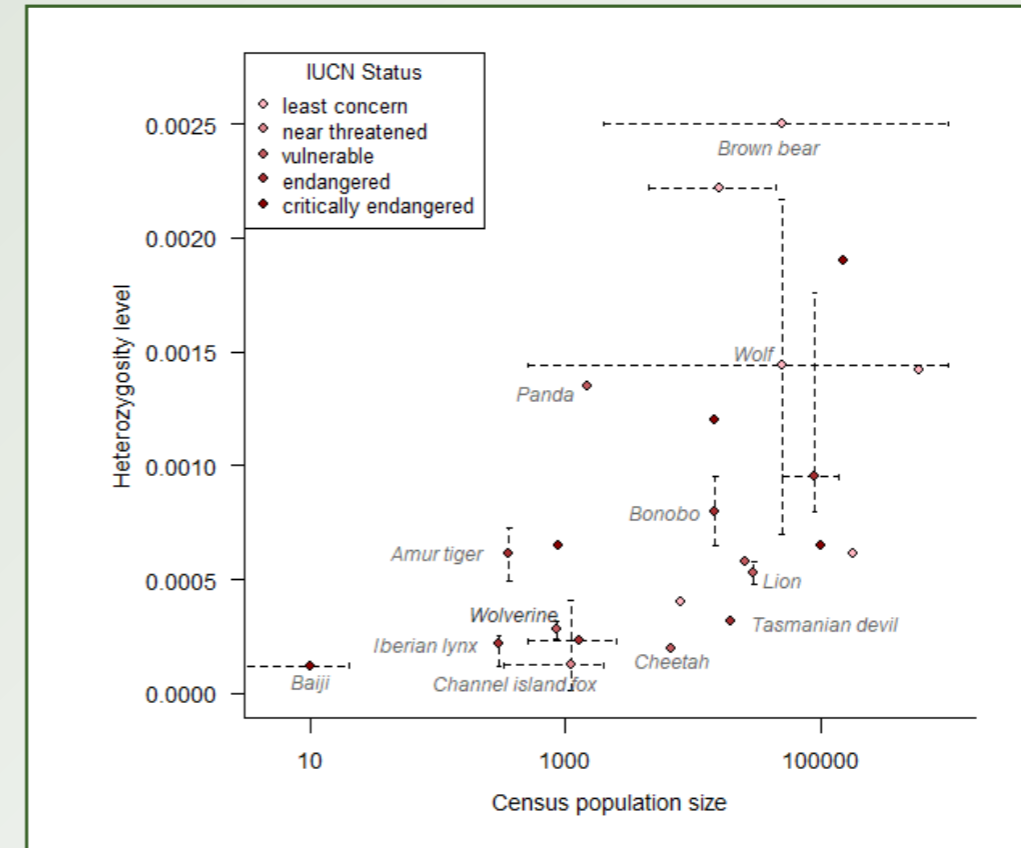
DNA fra 11 svenske og norske jerver er blitt analysert og forskerne kunne se at variasjonen i DNA hos jervene var svært lav. Foto: Steve Halsetrønning.

KARTLEGGING AV JERVENS GENMATERIALE VISER LAV GENETISK VARIASJON

AV JOHAN EDIN*

Genetiske analyser har lenge vært en viktig del av overvåkingen av skandinaviske rovdyr. Forskere ved avdelingen for økologi og genetik på Uppsala Universitet har kartlagt hele genmaterialet hos jerv og vist at den skandinaviske stammen har en lav grad av genetisk variasjon. Variasjonen var på tilsvarende nivå som andre kraftig truede arter. Forskerne kunne også vise til at størrelsen på populasjonen har hatt en kraftig nedadgående trend gjennom veldig lang tid.

Figuren viser graden av genetisk variasjon («heterozygosity level») i forhold til populasjonsstørrelse for et antall store rovdyr. Den skandinaviske jerven (wolverine) plasseres seg lang ned i diagrammet, noe som viser lav variasjon.

De siste tiårene har det skjedd en stor teknisk utvikling når det gjelder nye typer av genetisk metodikk, noe som nå også begynner å få gjennomslag for studier i bevaringsbiologi. Forskerne bak den aktuelle studien, som ble publisert i tidsskriftet *Conservation Biology* på slutten av fjoråret, har kartlagt hele genomet (hele den arvemessige informasjonen til en organisme som er kodet inn i dens DNA) hos skandinavisk jerv. Kartleggingen ga dem informasjon om både jervens populasjonshistorie og biologi.

DNA fra 11 svenske og norske jerver ble analysert og forskerne kunne se at variasjonen i DNA hos jervene var svært lav. Den var blant de laveste som hittil har blitt registrert hos ville pattedyr, og på nivå med kraftig truede arter som pungdjevle og gepard. Dessuten kunne forskerne se

at reduksjonen av antall jerver har pågått i lang tid. En lav grad av genetisk variasjon kan få alvorlige og negative konsekvenser for populasjonens overlevelse både på kort og lang sikt. Det kan finnes en økt risiko for innavlsdepresjon og at evnen til å tilpasse seg evolusjonære forandringer kan minske.

– Vi hadde indisier fra tidligere studier som tydet på at den genetiske variasjonen hos skandinaviske jerver er lav. Men at den genetiske diversiteten var såpass lav som vi nå fant er uansett overraskende. Det kan bety at stammen er enda mer sårbar for miljøforandringer enn man tidligere har trodd, sier Robert Ekblom ved avdelingen for økologi og genetik på Uppsala Universitet.

Artikkelen er oversatt fra:

Edin, J. 2019. Kartlegging av jervens arvsmasse viser på låg genetisk variation. Uppsala Universitet 12.2.2019: <https://www.uu.se/nyheter-press/nyheter/artikkel?id=12146&area=2,5,10,16,34&typ=artikkel&lang=sv>.

Originalkilde:

Ekblom, R., Brechlin, B., Persson, J., Smeds, L., Johansson, M., Magnusson, J., Flagstad, Ø. & Ellegren, H. 2018. Genome sequencing and conservation genomics in the Scandinavian wolverine population. *Conservation Biology* 32 (6): 1301-1312. (Publisert via internett 7.9.2018: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29935028>.)

«VIL DU VITE MER OM MEG?»

Et foredrag med video, bilder og historier fra Østmarka gjennom året 2018.

Vi får bl.a. se video av hvordan ulvene jakter og hvordan de oppdrar valpene sine. Vi møter også mange av de andre dyrene som lever side om side med den lille ulvflokken noen få kilometer fra Operahuset i Oslo sentrum.

Friluftsmannen André Holm har over 800 overnatningsdøgn i norsk og svensk villmark. André er født og oppvokst i Østmarka, hvor osloulvene har sitt revir. Han har flere møter med bjørn, jerv, gaupe og ulv.

Fellesnevneren for hans turer er at det finnes store rovdyr hvor han ferdes.

Etter at osloulvene slo seg ned i Østmarka i 2012 har han gjennom sporing lært dem å kjenne og også fått noen få, men uforglemmelige møter med dem.

Foredraget passer for barn over 12 år!

SAMMENDRAG AV ULVEFOREDRAGENE «VIL DU VITE MER OM MEG?» MED ANDRÉ HOLM I REGI AV FORENINGEN VÅRE ROVDYR

AV BERIT LIND

Litteraturhuset, Oslo 3. desember 2018. Tittel: Seks opplevelsesrike år med osloulvene.

Sandbakken Sportsstue, Siggerud 17. januar, Kolben kulturhus, Kolbotn 24. januar, Lillestrøm Kultursenter 7. mars, Vangen skistue, Siggerud 11. og 18. mars – og Rælingen idrettsforening 21. mars 2019. Tittel: Et spennende år med osloulvene i Østmarka gjennom 2018.

Foreningen Våre Rovdyr har med disse sju foredragene til André Holm sørget for en litt annen vri enn tidligere. Da har det blitt arrangert «Ulvekvelder i Østmarka» med både representanter fra forvaltningsmyndighetene, Tuva Thorson fra Langedrag Naturpark og andre foredragsholdere som Geir Skillebæk eller André Holm. Fra å ha fokus på både alt det positive har det også blitt lagt vekt på forvaltning og noe politikk.

Nå har vi satset på å holde fokus kun på det positive og opplevelsesverdien ved å spore og arbeide med ulv. Det er ikke politisk,

men det er massevis med kunnskap og erfaringer som fremkommer under en time og 15 minutters historiefortelling – som også er krydret med mye humor og et par, tre gode historier.

Viltkameraene som André Holm benytter, og også de som FVR har kjøpt inn via prosjektpenger til «Ulvens fremtid», har bidratt til en serie gode video-opptak som forteller en viktig og opplysende historie om østmarkaulvene – og dermed ulven generelt. Vi erfarer at disse foredragene kan gjennomføres uten å fremprovosere noe som helst, og dermed også fungere

konfliktdepende.

Disse kveldene med foredrag har vært en sammenhengende suksess. Vi startet noe forsiktig på Litteraturhuset i Oslo. Der var det ca. 50-60 frammøtte personer. Men stemningen under foredraget var veldig god og samtlige tilbakemeldinger var positive, og flere lurte på om det ble flere foredrag.

Dette var foranledningen til at det også ble laget et nytt foredrag om østmarkaulvene gjennom 2018. Det slo virkelig an. Foredraget har vært gjennomført for fulle hus,

det vil si mellom 150 og 200 personer, på hvert av stedene. På Kolben kulturhus i Kolbotn måtte dessverre over 50 personer snu i døren siden det av sikkerhetshensyn ikke var lov å ta inn flere enn det var sitteplasser til.

Da vi arrangerte denne foredragskvelden på Sandbakken Sportsstue var det så smekk fullt at det vel neppe var forsvarlig, med unntak av at det var vinduer rundt i alle vegger og følgelig gode muligheter for rømningsveier! Godt voksne mannfolk på 70 pluss lå på gulvet foran lerretet sammen med mindre barn. Det var en fantastisk stemning og en enorm interesse. Faktisk har flere vært og hørt foredraget tre ganger! Samtidig er det gledelig at det nå kommer flere som ikke tidligere har hatt noen tilknytning til vårt rovdymiljø, i tillegg til at det også har kommet enkelte såkalte motstandere. Selv disse har applaudert og gitt til kjenne at foredraget har vært interessant!

Vi har fått forespørsler fra flere hold der man har ønsket seg dette foredraget til André Holm. Mandag 11. mars arrangerte Lennart Frøseth ulvesporingstur for hans valgfølgelever i natur, miljø og friluftsliv ved Hoppem skole i Moss. Det foregikk på Vangen skistue i Østmarka, og det ble en lærerik og flott dag med sporingstur i vårsol og deretter foredrag av André Holm i Vangensstua til en lyttende og interessert skolegjeng! Her fikk vi også forespørsel fra et par elever som ønsket å bidra med hjelp til foreningen. Så disse er notert med navn og telefonnummer. André Holm har allerede sagt at de kan være med å hjelpe når han skal på tur (ikke i regi av oss) med Miljøagentene.

Mandag 18. mars kom Lennart Fløseth med en ny bølging valgfølgelever til Vangen. Det ble en ny flott dag for skoleelevene. De var så lydhøre – og mange var svært interesserte i sporing og stilte en masse spørsmål til André Holm under sporingsturen.

Det ligger mye arbeid i å finne ulvespor rundt Vangen. Det er et flott sted å gå ut i fra, men mye folk i helgene gjør sporingen utfordrende. Men det ble funnet noen fine sporrekker og markeringer på disse to turene – der mye kunnskap ble formidlet.

Den 21. mars holdt André Holm sitt foredrag i Rælingen idrettsforening. Her var det senioren som ønsket en slik ulvekveld, og vi ser at det nå er store muligheter for å få gjennomført dette arrangementet også for ungdommen i idrettskretsen til høsten.

Sandbakken Sportsstue var fylt til randen av et lydhørt publikum.

André Holm fenger forsamlingen med sine historier og sin kunnskap om ulv.

André Holm starter sitt foredrag i Kolben kulturhus på Kolbotn.

En fullsatt sal i Lillestrøm Kultursenter.

AV GEIR SJØLI

I januar 2019 fikk vi inn ei kattugle fra Lørenskog. Den ble funnet sittende i veikanten fastfrosset i sørpe. Ugla var merket med ring fra Ringmerkingssentralen ved Museum Stavanger. Der fikk de beskjed om funnet. Fuglen hadde ingen synlige skader, men finnen tok den til veterinær som foretok røntgen. Det ble ikke funnet noen skader, og ugla ble fraktet til oss. Jeg er i tvil om denne klarer seg, da den er svært rolig og lar seg lett håndtere. Trolig er det noe feil med synet. Fuglene vi har til behandling må være fullt ut restituert når de slippes, ellers blir de et lett bytte for kråker og skjærer.

Den 21. februar kom en kar med ei kattugle han fant på veikanten i Løten. Den var svært forkommen, trolig etter påkjørsel. Venstre vingen var brukket og venstre bein hadde store skader. I samråd med veterinæren vår ble ugla avlivet. Også denne var merket med ring fra Museum Stavanger.

Ei dame fra Skarnes kom den 11. mars med ei kattugle hun fant sittende i hagen. Den hadde trolig flydd i et vindu under jakt på småfugler. Den ene vingen var litt slapp, men den spiste godt selv og kom seg raskt. Vi slapp den ut i skumringen den 24. mars. Da hadde den normal vekt og fløy raskt til skogs.

Det har nok vært problematisk for uglene å finne mat i vinter. Mye snø og skare gjør det vanskelig å finne mus. De må derfor jakte småfugler, og oppsøker fôringsplasser i hager, noe som kan føre til påkjørsler og kollisjon med vinduer.

ÅRSMØTET 2019

Vi ønsker alle våre medlemmer hjertelig velkommen til årets årsmøte på Ljøratunet i Ljørdalen, Trysil. Årsmøtet vil finne stede lørdag 25. mai med foredrag og felles middag på kvelden. På søndag arrangeres det guidet tur i Fulufjellet nasjonalpark! Vi håper så mange som mulig av våre medlemmer vil ta turen til dette flotte området og komme sammen for en hyggelig helg.

Området er godt egnet for flere friluftaktiviteter og overnatting skjer i trivelige tømmerhytter på tunet. Det er fullt mulig å ankomme fredag 24. mai for å få bedre tid til å utforske området. Vi ber om at årsmøtedeltakerne bestiller overnatting selv, slik at alle har mulighet til å tilpasse slik man selv ønsker.

For bestilling ring: 46820830 – eller via mail: booking@fulufjellet.no. Si gjerne i fra at dere deltar på årsmøtet for Foreningen Våre Rovdyr.

PROGRAM

Lørdag 25. mai

- 15.00: Årsmøtet starter
- 15.10: Velkommen v/ styreleder
- 15.20: Gjennomgang av årsmelding, økonomi og evt. innkomne saker
- 16.30: Foredrag
- 19.00: Middag

Søndag 26. mai

- 10.00: Guidet tur til Fulufjellet nasjonalpark
- 14.00: Avslutning og hjemreise

Påmelding sendes til ii@fvr.no.

FORTELLINGER FRA SKOGEN

I sin tredje barnebok har Geir Sjøli, FVRs tidligere styremedlem gjennom mange år og nå driftskonsulent og ansvarlig for rovfuglmottaket, utgitt boken Fortellinger fra skogen på Publica forlag.

Boken er på rundt 60 sider og inneholder seks fortellinger, hvorav fem tidligere har stått på trykk i medlemsbladet vårt. "Nattfugl" er en fortelling om hubroen. "Grålabb" forteller om hva som kan skje mellom menneske og ulv. "I mårskogen" handler om en mår som blir fanget. "I ulvens rike" er en fortelling om hvordan villdyr lever blant oss. "Elgkalven i Trollåsen" handler om elgkalven og folen som møtes en sommerdag, mens i "Jerv" følger vi dyret gjennom møter med folk og andre dyr.

Fortellingene er ment å være realistisk naturinformasjon for de unge. De er krydret med opplevelser for å gjøre dem spennende, og ble i sin tid laget for å vekke naturinteressen hos hans egne

barn. I fortellingen om ulv har Sjøli forsøkt å dempe denne farligheten mange tillegger dyret. Historiene bærer preg av Geirs egne og andres opplevelser i naturen, samt utallige naturskildringer, med Mikkjel Fønhus som rettesnor. Boken er i utgangspunktet for barn i skolealder, men historiene passer godt til hele familien.

Boken er illustrert med flotte tegninger av Astrid Haagensen og layout er av Marius Sjøli. Den kan kjøpes av Forlagshuset Publica eller Geir direkte på melding til 414 13 712 eller via mail til gesjoel@online.no.

Red.

Foto: Arne Flor

LEI HUS I ULVESKOGEN

Tidlig om morgenen, sommer som vinter, kan det første blikket ut av kjøkkenvinduet bli din neste store naturopplevelse.

Som medlem i Foreningen Våre Rovdyr kan dette bli din opplevelse, og for en svært fordelaktig pris. Nå kan du også leie foreningens overnattingssted ved hjelp av noen få tastetrykk, via Airbnb.no. Egne priser gjelder for medlemmer.

Foreningens fritidseiendom «Haugen» ligger i Åmot kommune i Hedmark fylke, ikke mange kilometerne fra Rena – i Julussdalen. Med bil er det 45 minutter å kjøre fra Elverum enten man velger veien mot nord gjennom Julussdalen eller via Rena.

Her finnes det både ulv og gaupe, jerv og bjørn samt en og annen kongeørn på luftige vinger. Og godt med hjortevilt. Eiendommen er et godt utgangspunkt for all slags friluftsliv og naturopplevelser. Stedet har utstyr for båling på uteplassen ved fritidsboligen.

Dersom du liker å gå på ski, kan du starte skituren med en kort eller lengre tur på utkikk etter ulvespor. Og når du finner dem, har du virkelig en historie å fortelle til familie og venner.

Foreningen Våre Rovdyr har medlemmer i området som mer enn gjerne tar deg med på rovdysrping. Ta kontakt for å finne ut mer om dette.

Du kan sende forespørsel om bestilling via Airbnb eller via e-post til foreningen. Medlemmer i foreningen får konkret tilbud om spesialpris som medlemsfordel.

SLIK BESTILLER DU

For å bestille/sende en forespørsel for å leie Haugen, går du inn på nettstedet airbnb.no og søker på «Åmot kommune». Se etter «Haugen i Julussdalen» i søkeresultatet. Klikk og bestill! Alternativt kan du sende en forespørsel via epost til fvr@fvr.no, så ordner vi med din bestilling av fritidseiendommen.

Fasiliteter

Eiendommen har innlagt strøm, innlagt vann og avløp, bad og kjøkken. Det er til sammen åtte overnattingsplasser, samt ei relativt ny koie på eiendommen.

Priser

Medlemmer kan leie fritidsboligen for kr 200,- per natt per person. Dersom dere er flere enn tre personer, er prisen kr 500,- per natt totalt.

Finn fram

Etter at bestilling er mottatt og betaling er registrert, sender vi nærmere informasjon om veibeskrivelse og avtale om overlevering av nøkkel.

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Web: rovdyrene.no
FVR@FVR.NO

STYRELEDER

Lenart Fløseth
lf@fvr.no

STYREMEDLEM OG KASSERER

Morten Ree
mr@fvr.no

STYREMEDLEMMER

Erling Mømb
em@fvr.no

Christin Valsjø
cv@fvr.no

Tor Arild Esperås
te@fvr.no

VARAREPRESENTANTER

Toril Andresen
ta@fvr.no

Björg Eva Öhlin
bo@fvr.no

Tom Olav Trydal
tt@fvr.no

Anders Enberget
ae@fvr.no

INFORMASJONSKONSULENT

Viggo Ree
vr@fvr.no

DRIFTSKONSULENT

Geir Sjøli
gs@fvr.no

FAGKONSULENT

Arne Flor
af@fvr.no

DAGLIG LEDER

Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no

RÅDGIVER

Berit Lind
bl@fvr.no

FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er:

- å arbeide for at alle norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander.
- å arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse.
- å spre faktaunderbygd og vitenskapelig informasjon til massemedia og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for hvelige biotoper.
- å støtte forskning om norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler.
- når det gjelder jakt, skadefelling/uttak og fangst, å arbeide for at det tas hensyn til
 - artenes bestandssituasjoner
 - de respektive artenes yngletid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- å være aktive på lokalplanet, på landsbasis og internasjonalt.
- å samarbeide med lokale og statlige myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner om å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og å finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.
- å samarbeide med andre tilsvarende organisasjoner i Norge i saker hvor det er fordelaktig med felles samarbeid for å styrke måloppnåelsen til foreningen.
- å samarbeide med tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske land, spesielt med foreningens svenske søsterorganisasjon, Svenska Rovdjursforeningen.

BIDRAG TIL FVR

Foreningen Våre Rovdyr er godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det betyr at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med 500 kr til og med 40.000 kr, enten det gis til Ulvefondet, som ordinær gave eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke medlemskontingenten.

Om du ønsker at gavebeløpet skal innrapporteres til ligningsmyndighetene trenger vi ditt personnummer. Opplysninger kan sendes til daglig leder ved mailadresse ii@fvr.no

Vi har nå opprettet et kontingentsystem, som er oppgitt på medlemsfakturaen også, at du kan betale et større beløp enn det som er oppgitt og sum over medlemskontingenten vil anses som en gave til vårt arbeid. Hjertelig takk for alle bidrag.

KONTINGENTSATSER

Seniormedlem min. kr 300,-
Seniormedlem + familiemedlem(mer)..... min. kr 400,-
Juniormedlem (under 18 år) min. kr 100,-
Bedriftsmedlem min. kr 1000,-

Medlemskap inkluderer alle årlige utgitte hefter av *Våre Rovdyr*.

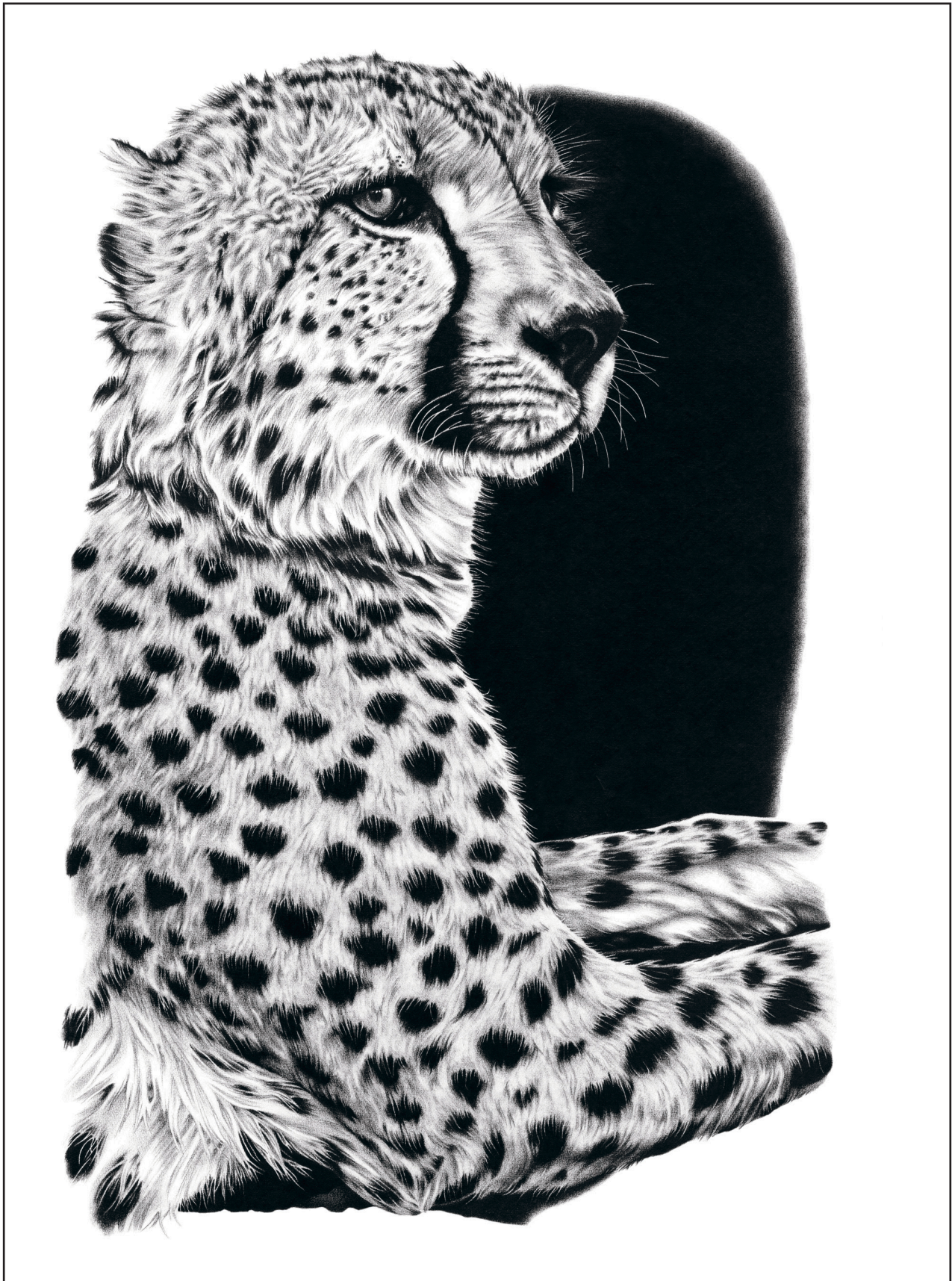
Kun abonnement på *Våre Rovdyr* kr 400,-
Medlemskontingentkontonr: 2801.46.63616

Member/subscription abroad: NOK 400,-
Sparebanken Sor, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: SPSONO22
IBAN-number: NO0728014663616

ULVEFONDET

Kontonr. 2800 10 08317

Ulvefondet støtter forskning, infoarbeid og prosjekter for å redde ulven i Norge. Gi ditt bidrag til Ulvefondet i dag!

Gepard av Sigrun Werner

ROVDYRENE.NO

facebook.com/rovdylene

[instagram: foreningen_vaare_rovdyr](https://instagram:foreningen_vaare_rovdyr)

twitter.com/rovdylene